

VETERİNER HEKİMİN SÖZLEŞME DIŞI SORUMLULUĞU

THE NON-CONTRACTUAL LIABILITY OF VETERINARY

Ayşe EROL SARIYEV*

Özet: Pozitif hukuktaki bazı kanun ve yönetmeliklerde, veteriner hekimin mesleğini icra ederken uymakla yükümlü olduğu birçok hüküm bulunmaktadır. Bu hükümlere aykırı davranan veteriner hekimin, diğer hukukî şartlar da sağlandığında Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan hukukî sorumluluk sebepleri doğrultusunda sorumlu tutulması mümkündür. Böylece veteriner hekim, hayvanına uygulanan hatalı tıbbî müdahaleler sebebiyle zarara uğrayan hayvan sahibi tarafından açılan maddî ve manevî tazminat davaları ile karşı karşıya kalabilir. Veteriner hekim ile hayvan sahibi arasında sözleşme bulunmuyorsa veya sözleşme geçersiz ise, veteriner hekimin sözleşme dışı sorumluluğunun söz konusu olacağı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Veteriner Hekim, Veteriner Hekimin Sorumluluğu, Veteriner Hekimin Haksız Fiilden Kaynaklanan Sorumluluğu, Veteriner Hekimin Vekâletsiz İş Görmeden Kaynaklanan Sorumluluğu, Veteriner Hekimin Adam Çalıştıran Olarak Kusursuz Sorumluluğu

Abstract: In some laws and regulations of the positive law, there are many provisions that a veterinary is obliged to comply while exercising his/her profession. It is possible that the veterinary who has acted contrary to these provisions to be liable in accordance with the legal liability reasons located in the Turkish Code of Obligations when the other legal conditions have been provided. So, veterinary may be faced with actions for damages for pecuniary loss and mental anguish which are brought by the pet owner who has been injured because of the defective medical treatments applied to his/her animal. If there is not a contract between the veterinary and the pet owner or the contract is invalid; it can easily be said that non-contractual liability of veterinary will come into question.

Keywords: Veterinary, Liability of Veterinary, Liability of Veterinary That Arise From Tort, Liability of Veterinary That Arise From Acting Without Authority, Strict Liability of Veterinary as an Employer

---

* Av., İzmir Barosu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel (Medenî) Hukuk Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Özellikle son yıllarda, bilim ve teknolojideki gelişim ve değişimin, yaşam koşullarını kolaylaştırmasının yanında insanları yalnızlaştırdığı da bir gerçektir. Bu noktada özellikle yalnız yaşayan insanların imdadına evcil hayvanlar yetişmektedir. Evlerde beslenen hayvanların zaman zaman diğer insanlardan daha iyi birer dost oldukları görülmektedir. Ancak, evinde hayvan besleyen ya da geçimini hayvanı sayesinde sağlayan hayvan sahipleri, veteriner hekim tarafından uygulanan tıbbî müdâhale sebebiyle hayvanları bir zarara uğradığında başvuracakları hukukî yollar hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir. Bu doğrultuda, çalışmamızda öncelikle, hayvanın hukukî niteliğinden ve veteriner hekimin hukukî statüsü ile görev ve sorumluluklarından söz edilmiştir. Veteriner hekimin sözleşme dışı sorumluluğunun hukukî sebepleri ile hukukî sonucu olarak maddî ve manevî tazminat davası, davanın ikame edileceği görevli ve yetkili mahkeme, davada göz önünde bulundurulması gereken zamanaşımı süreleri ve sorumluluktan kurtulmanın yolları da çalışmamızda ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

VETERİNER HEKİMİN SÖZLEŞME DIŞI SORUMLULUĞU

I. SORUMLULUĞUN POZİTİF HUKUKTAKİ KAYNAKLARI

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu,¹ 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu,² 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun,³ 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu,⁴ Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği,⁵ Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği,⁶ Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği,⁷ Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği,⁸ Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği,⁹ Ev ve Süs

¹ RG., 1.7.2004, S. 25509.

² RG., 13.6.2010, S. 27610.

³ RG., 18.3.1954, S. 8661.

⁴ RG., 16.5.1986, S. 19109.

⁵ RG., 13.9.2006, S. 26288.

⁶ RG., 15.3.1989, S. 20109.

⁷ RG., 12.5.2006, S. 26166.

⁸ RG., 15.10.2011, S. 28085.

⁹ RG., 21.12.2011, S. 28149.

Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik,¹⁰ Bulaşıcı Hayvan Hastalıkları ile Mücadelede Uygulanacak Genel Hükümlere İlişkin Yönetmelik,¹¹ Veteriner Hekimlik Meslek Etiği Kuralları,¹² sorumluluğun pozitif hukuktaki kaynaklarıdır. Belirtilen kanun ve yönetmeliklerde yer verilen, veteriner hekimin hayvan üzerindeki tıbbî müdâhalesinde uymakla yükümlü olduğu ilgili hükümlere çalışmamızda yeri geldiğince değinilmiştir.

II. SORUMLULUĞUN NESNESİ

Veteriner hekimin uyguladığı tedavi sebebiyle sorumluluğunun nesnesi, hukukî anlamda eşya sayılıp sayılmadığı tartışmalı olan ve yaşama hakkına sahip olan¹³ hayvanlardır. Hukukî anlamda eşya genel olarak, üzerinde bireysel hâkimiyet sağlanabilen, ekonomik bir değer taşıyan, kişi ve hayvanlar dışındaki cismanî varlık olarak tanımlanmaktadır.¹⁴ Hayvanın eşya değil fakat eşya benzeri olduğu-

¹⁰ RG., 8.10.2011, S. 28078.

¹¹ RG., 20.01.2012, S. 28179.

¹² Türk Veteriner Hekimleri Birliği'nin 13 Ağustos 2000 tarihli Büyük Kongresinde kabul edilerek, Merkez Konseyi'nin "Dayanışma Dergisinin" Kasım 2000 sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹³ Hayvanların yaşama hakkına sahip oldukları 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun amaç ve kapsam başlıklı maddeleriyle hüküm altına alınmıştır: "Bu Kanunun amacı; hayvanların rahat yaşamalarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır." (m. 1) "Bu Kanun, amaç maddesi doğrultusunda yapılacak düzenlemeleri, alınacak önlemleri, sağlanacak eş güdümü, denetim, sınırlama ve yükümlülükler ile tâbi olunacak cezaî hükümleri kapsar." (m. 2). Hayvan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de, bütün hayvanların hak sahibi oldukları, var olma ve insanlarla birlikte yaşama, saygı görme, bakım ve korunma gibi haklara sahip oldukları belirtilmektedir (Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmet Sungurbey, Hayvan Hakları Bir İnsanlık Kitabı, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 1999, s. 1033 vd.). Bunlarla birlikte hayvanlara ancak belirli şartlar altında ötenazi uygulanabilir: "Hayvanlara ötenazi yapmak yasaktır. Ancak a) Hayvanlara acı ve ıstırap çektiren veya iyileşme durumu bulunmayan hastalık durumlarında b) Akut bulaşıcı bir hayvan hastalığının önlenmesi ya da eradikasyonu amacıyla veya insan sağlığı için risk oluşturan durumlarda c) Davranışları insan ve hayvanların hayatı ve sağlığı için tehlike teşkil eden ve olumsuz davranışları kontrol edilemeyen durumlarda, veteriner hekim tarafından ötenazi yapılmasına karar verilebilir. Ötenazi işlemi veteriner hekim tarafından veya veteriner hekim gözetiminde yapılır." (5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu m. 9/f. 3).

¹⁴ M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, 17. Basi, İstanbul 2014, s. 8.

nu kabul eden yazarlar,¹⁵ bu durumun, hayvanın aynı hak konusu olmasına engel teşkil etmeyeceğini belirtmektedirler.¹⁶ Buna karşılık, bazı yazarlarca, hayvanların alım-satım konusu oldukları, üzerlerinde mülkiyet hakkı ve rehin gibi sınırlı aynı hakların kurulabildiği göz önüne alındığında,¹⁷ Türk hukuku bakımından eşya olma niteliklerini korudukları ifade edilmektedir.¹⁸ Hayvanın hukukî anlamda eşya sayıldığını kabul eden yazarlara göre, ekonomik değerinin bulunup bulunmadığı önem taşımaksızın, üzerinde fiili hâkimiyet kurulabilen, kişisel nitelik taşımayan, sınırları belirli cismanî (maddî) varlıklar hukukî anlamda eşya sayılır.¹⁹ Nitekim hayvanın eşya olmadığı sonucuna varılabilmesi için, Almanya, İsviçre ve Avusturya'da olduğu gibi bazı kanunî düzenlemelere²⁰ ihtiyaç bulunmaktadır.²¹ Hukukumuzda

¹⁵ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 10, dn. 33; Mehmet Ayan, Eşya Hukuku II, Mülkiyet, Mimoza Yayıncılık, 7. Bası, Konya 2014, s. 575; Lale Sirmen, Eşya Hukuku, Yetkin Yayınevi, 2. Bası, Ankara 2014, s. 9; Hayvanların eşya benzeri olduğuna dair görüşün, hayvanların hukukî konumlarına ilişkin mevcut kanunî düzenlemelerinde değişiklik yapılan İsviçre, Almanya ve Avusturya hukukları açısından kabul edilebileceği yönünde bkz. Sanem Aksoy Dursun, Eşya Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 185-186.

¹⁶ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 8-10.

¹⁷ Hayvanları Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin 5. fıkrası gereğince ev ve süs hayvanlarının haczinin yasaklanması dışında, hayvanların diğer eşyalar gibi alım-satımı, ticareti yasaklanmamıştır (Mehmet Ünal/ Veysel Başpınar, Şekli Eşya Hukuku (Giriş Zilyetlik Tapu Sicili), Yetkin Yayınevi, 6. Bası, Ankara 2012, s. 71; Veysel Başpınar, Mülkiyet Hakkını İhlal Eden Müdahaleler, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009, s. 108).

¹⁸ Turhan Esener/Kudret Güven, Eşya Hukuku, Yetkin Yayınevi, 5. Bası, Ankara 2012, s. 39; Ünal/Başpınar, s. 71-72; Başpınar, Mülkiyet Hakkı, s. 108; Şeref Ertaş, Eşya Hukuku, Fakülteler Barış Yayınevi, 11. Bası, İzmir 2014, s. 7; Jale Akipek/Turgut Akıntürk, Eşya Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2009, s. 26.

¹⁹ Erol Cansel, Türk Menkul Rehni Hukuku (Teslim Şartlı Menkul Rehni), Sevinç Matbaası, C. 1, Ankara 1967, s. 56; Başpınar, Mülkiyet Hakkı, s. 65-72; Esener/Güven, s. 37-38, 41.

²⁰ Almanya, İsviçre ve Avusturya Medenî Kanunları'nda, hayvanların eşya olmadıkları, özel kanunlarla korundukları ancak farklı bir düzenleme bulunmadığı sürece eşya için geçerli olan kanun hükümlerinin uygun düştüğü ölçüde hayvanlara da uygulanabileceği yönünde birbirine benzer hükümler bulunmaktadır (Aksoy Dursun, s. 183-184; Arzu Genç Arıdemir, "Hayvanların Hukukî Konumlarının İyileştirilmesi Amacıyla İsviçre Medenî Kanunu ve Borçlar Kanunu'nda Yapılan Değişikliklere Genel Bir Bakış", Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009, C. 1, s. 334-335). Hayvanların eşya olmaktan çıkarılmalarına ilişkin İsviçre Hukukundaki gelişmelere dair ayrıntılı bilgi için bkz. Genç Arıdemir, s. 329 vd.

²¹ Eşyanın bütün unsurlarını tam olarak sağlayan bir varlığın eşya olmaktan çıkarılması, ancak hayvan haklarının daha iyi korunması için gerekli olduğu düşünülen bir kanun hükmüyle gerçekleştirilebilir (Aksoy Dursun, s. 187).

da benzeri kanunî düzenlemeler getirildiğinde, hayvanların nitelikleri bakımından diğer eşya türleri arasında farklı bir konumda oldukları veya olmaları gerektiği yönünde zihinlerde yer eden düşüncelerin²² hukukî bir zemin kazanması sağlanabilir. Bununla birlikte öğretilerde, hayvanın muhtaç olduğu özel statüye ve korunmaya kavuşturulması için sadece “*hayvan eşya değildir*” şeklindeki bir düzenlemeye değil; özellikle İsviçre ve Almanya’da olduğu gibi hayvanların hukukî konumları ile ilgili getirilen bir dizi değişikliğe²³ ihtiyaç bulunduğu da özellikle vurgulanmaktadır.²⁴

Hayvanın, hukukî anlamda eşya sayılıp sayılmadığı tartışmalı olsa da, aynı hak²⁵ konusu olduğuna dair fikir birliği mevcuttur. Aynı hakkın sağladığı tasarruf ve korunma imkânından, hayvanlar üzerinde hak sahibi olan kişiler yararlanır. Sonuç itibariyle, mevcut hukukî düzenlemelere göre eşya olarak kabul ettiğimiz ve aynı hak konusu olan hayvanlar, veteriner hekimin uyguladığı tedavi sebebiyle ortaya çıkacak hukukî, cezaî, idarî veya meslekî sorumluluğun nes-

²² Zira bir kimsenin arabasına zarar vermek ile hayvanına zarar vermenin aynı şey olmadığı herkesin malûmudur (Aksoy Dursun, s. 185). Bunun aksi yönde düşünce toplumda hoş karşılanmaz (Genç Arıdemir, s. 328).

²³ İsviçre Medenî Kanunu’na, kayıp hayvanın bulunmasına dair düzenleme (maliki tespit edilemeyen kayıp eşyanın mülkiyetinin kazanılması için geçmesi gereken süre beş yıl iken, ev alanında, maddî veya kazanç amacı olmaksızın beslenen ev hayvanı için bu sürenin, hayvanla sahibi arasında kurulan yakın bağ da göz önüne alınarak iki ay olarak belirlenmesine dair) ile ev hayvanlarının kazandırıcı zamanlaşımı ile kazanılmasına dair düzenleme (ev alanında, maddî veya kazanç amacı olmaksızın beslenen ev hayvanının iyiniyetli zilyedi davasız ve aralıksız iki ay süre ile malik sıfatıyla zilyetliğini sürdürürse mülkiyeti zamanlaşımı ile kazanacağına dair) getirilmiştir (Genç Arıdemir, s. 340-342). İsviçre Borçlar Kanunu’nda, ev alanında, maddî veya kazanç amacı olmaksızın beslenen hayvanların tedavi masrafları hayvanın satış değerini aşarsa, bunun zarar verenden talep edilip edilemeyeceğine mahkemece karar verilebileceği hükme bağlanmıştır. Buna benzer hükümlere Avusturya ve Alman Medenî Kanunları’nda da yer verilmiştir (Aksoy Dursun, s. 186; Genç Arıdemir, s. 342-343). İsviçre Borçlar Kanunu’nun bir başka maddesinde de, yaralanan ve ölen ev hayvanı için onu idare edenin veya yakının manevî tazminat isteyebileceği hükmüne yer verilmiştir (Aksoy Dursun, s. 186; Genç Arıdemir, s. 344 vd.). İsviçre İcra İflas Kanunu’nda da, ev alanında, maddî veya kazanç amacı olmaksızın beslenen hayvanların haczedilemeyeceği hüküm altına alınmıştır (Genç Arıdemir, s. 328, dn. 5). Alman hukukunda da buna benzer bir düzenleme yer almaktadır (Genç Arıdemir, s. 329, dn. 10).

²⁴ Aksoy Dursun, s. 187-188.

²⁵ Aynı hak, sınırları belli eşya üzerinde bir kişinin doğrudan doğruya sahip olduğu ve herkese karşı ileri sürebildiği hâkimiyet olarak ifade edilmektedir (Esener/Güven, s. 42).

nesini oluştururlar. Bunlarla birlikte, veteriner hekimin sözleşme dışı hukukî sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, hayvanın sahipli bir hayvan olması, başka bir deyişle 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nda belirtilen ev ve süs hayvanı,²⁶ kontrollü hayvan²⁷ ya da sahipli çiftlik hayvanı²⁸ olması gerekir. Nitekim hukukî sorumluluk, veteriner hekimin hayvana uyguladığı tedavi sonucu hayvanının uğradığı zarar sebebiyle hayvan sahibinin²⁹ de zarara uğramış olması halinde söz konusu olur.

III. SORUMLULUĞUN SUJESİ

Veteriner hekimin sözleşme dışı sorumluluğunun sujesi, bazı durumlarda yardımcı sağlık personeli olsa da, genellikle veteriner hekimdir. Zira Hayvanları Koruma Kanunu'nun 7. maddesinde, hayvanlara uygulanacak tıbbî ve cerrahî müdahaleler ile kontrolsüz üremenin önlenmesi için acı vermeden kısırlaştırma müdahalelerinin sadece veteriner hekimler tarafından yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu sebeple, bu bölümde veteriner hekimin hukukî statüsü gereği sahip olması gereken özellikler ile görev ve yetkilerine değinilmiştir.

6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun'un 1. maddesine göre veteriner hekim, yüksek veteriner okulları ile veteriner fakültelerinden veya denkliği Milli Eğitim

²⁶ "İnsan tarafından özellikle evde, işyerlerinde ya da arazisinde özel zevk ve refakat amacıyla muhafaza edilen veya edilmesi tasarlanan bakımı ve sorumluluğu sahiplerince üstlenilen her türlü hayvanı ifade eder." (m. 3/1). 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'nun 3. maddesinin 22. bendinde de, ev ve süs hayvanı, sahiplerinin ya da sahipleri adına sorumluluğunu almış kişilerin yanında bulunan, üçüncü bir şahsa satışı ya da devredilmesi amaçlanmayan arılar, kabuklu hayvanlar ve kümes hayvanları haricindeki omurgasızlar, amfibik hayvanlar, köpek, kedi, gelincik, süs balıkları, sürüngen, kemirgen, evcil tavşan ve tüm kuşlar olarak tanımlanmaktadır.

²⁷ "Bir kişi, kuruluş, kurum ya da tüzel kişilik tarafından sahiplenilen, bakımı, aşıları, periyodik sağlık kontrolleri yapılan işaretlenmiş kayıt altındaki ev ve süs hayvanlarını ifade eder." (m. 3/j).

²⁸ Çiftlik hayvanı, et, süt, yumurta da dâhil olmak üzere gıda, deri, kürk, yün, tüy veya diğer ürünlerin temini için veya işgücü amacıyla insanlar tarafından yetiştirilen ve beslenen hayvanlar olarak tanımlanmaktadır (5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu m. 3/14).

²⁹ Hayvan sahibi, hayvanların mülkiyet hakkını üzerinde bulandıran gerçek veya tüzel kişidir (5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu m. 3/32).

Bakanlığınca onaylanmış veteriner okullarından diploma almış kimsedir. Aynı Kanun'da, veteriner hekimlerin mesleklerini serbestçe icra edebilmelerinin, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmalarına ve sahip oldukları diplomalarını Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'na tescil ettirmelerine (m. 2) ve yasada belirtilen engel hallerinin bulunmamasına (m. 6)³⁰ bağlı olduğu belirtilmektedir. Kanun'da belirtilen şartlara sahip bir veteriner hekim bulunan şehir, kasaba ve köylerde, veteriner hekim sıfatına sahip olmayanların her türlü hayvan hastalıklarını muayene ve tedavi etmelerinin yasak olduğu da aynı Kanun'un 11. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Serbest çalışan veteriner hekimler için, veteriner hekim odasına kayıtlı olmak da veteriner hekimlik mesleğini yerine getirebilmenin diğer bir şartıdır.³¹ Buna karşılık, memur sıfatına sahip veteriner hekimler ve mesleğini icra etmeyenler için ise, veteriner hekim odasına üye olmak bir zorunluluk olmayıp, isteğe bağlıdır.³² Veteriner hekimin istisnaî durumlar haricinde özel muayene ve tedavi yapabilmesi usule ve hukuka uygun şekilde işyeri açmasına bağlıdır.³³

6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere

³⁰ "Aşağıda yazılı haller, veteriner hekimlik mesleğinin yürütülmesine engel teşkil eder: a) Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (...) (1) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından hapis cezasına mahkûm olmak b) Bu Kanun ile oluşturulan Yüksek Haysiyet Divanının kararları ile mesleğin yürütülmesinin yasaklanması. c) Yüksek Haysiyet Divanınca haklarında diplomalarının geri alınması kararı verilmesi."

³¹ "Bir veteriner hekimler odası bölgesinde, meslek ve sanatını sürekli olarak serbest olarak icra eden veteriner hekimler bir ay içinde o il veya veteriner hekimler odasına yazılmak ve üyelik görevlerini yerine getirmekle yükümlüdürler." (6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun m. 17/f. 1).

³² "Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadî teşebbüslerinde aslı ve sürekli görevlerde çalışanlar ve herhangi bir sebeple meslek ve sanatı ile uğraşmayanlardan isteyenler veteriner hekim odalarına üye olabilirler." (6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun m. 17/f. 2).

³³ "Veteriner hekimler, Kanuna ve yürürlükteki diğer mevzuata uygun işyeri açmadıkça, bu Yönetmeliğin ilgili maddelerinde belirtilen durumların dışında özel muayene ve tedavi yapamazlar." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 80).

Dair Kanun'un 5. maddesinde veteriner hekimlerin görev ve yetkileri, hayvanları muayene etmek, hayvan hastalıklarını tedavi etmek, hayvanlar üzerinde yapabileceği her türlü ameliyatı yapmak, uzmanlığı gerektiren durumlarda uzman veteriner hekime³⁴ başvurulmasını önermek, hayvanların vasıfları ve sağlık durumları hakkında rapor vermek, kara ve deniz hayvanlarından elde edilen gıda ve benzeri sınıai maddelerle ürünlerini, hayvan yemi olarak kullanılan maddeleri incelemek ve konunun uzmanı ise tahlil etmek, uzman olmak ve bu uygulamalar için düzenlenmiş özel kanunların hükümlerine uymak şartıyla veteriner hekimlikte uygulanan her türlü aşı, serum, biyolojik maddelerle ilaçları hazırlamak, incelemek, tahlil etmek ve bu konularda rapor vermek, eczanesi bulunmayan yerlerde hayvan hastalıklarında kullanılan her türden aşı, serum, ilaç ve biyolojik maddeleri içeren bir ecza dolabı temin etmek ve bu ilaçları satmak, memleket hayvancılığının iyileştirilmesi ve gelişimini engelleyici hareketleri ve gördüğü veya duyduğu bulaşıcı hayvan hastalıklarını en kısa zamanda resmî makamlara haber vermek, aciliyet arz eden durumlarda derhal önleyici tedbirlere girişmek ve zootekni³⁵ alanında sahip olduğu bilimsel yetkisini kullanmak olarak belirtilmektedir. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 63. maddesinde de veteriner hekimlerin görevleri, görevleri gereği ilişkili oldukları iş, meslek sahipleri ve meslektaşları ile tam bir uyum ve anlayış içerisinde çalışarak hayvan refahı kurallarına uymak ve uygulanmasını temin etmek, hayvan sağlığını korumak, hayvan varlığının ve hayvansal ürünlerin arttırılmasını sağlamak, veteriner halk sağlığını ve gıda güvenliğini sağlamak, hayvan sahiplerinin duygu ve düşüncelerine saygı göstermek olarak belirtilmektedir.

³⁴ "Uzman ünvanını taşıyabilmek için Veteriner Hekim Uzmanlık Yönetmeliği'nde yazılı olan branşlardan birinde ihtisas yapmış olmak ve Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nca hazırlanacak yönetmeliğe göre yapılacak imtihanı kazanmak ve uzmanlık belgesi almak şarttır." (6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına Türk Veteriner Hekimleri Birliği İle Odalarının Teşekkül Tarzına Ve Göreceği İşlere Dair Kanun m. 7/f. 1). Bununla birlikte, Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 66. maddesine göre, veteriner hekim, görevi ve uzmanlığı ne olursa olsun, zorunlu ve acil durumlarda hayvanlar üzerinde ilk yardım yapabilir. Ancak, bir zorlama karşısında bunu ret hakkına sahiptir.

³⁵ Zootekni; hayvanların yetiştirilmesi, ıslahı, bakımı, beslenmesi, üremesi, çoğaltması ve belgelendirme ile ilgili uygulamaları ifade eder (5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu m. 3/84).

Veteriner hekimlerin, hukukî düzenlemelerde, serbest veteriner hekim,³⁶ sorumlu veteriner hekim,³⁷ resmî veteriner hekim,³⁸ yetkilendirilmiş veteriner hekim,³⁹ hükümet veteriner hekimi,⁴⁰ işyeri veteriner hekimi⁴¹ ve kamu veteriner hekimi⁴² olarak adlandırıldıkları görülmektedir.

³⁶ Serbest veteriner hekim, 18/3/1954 tarihli ve 6343 sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odaların Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun uyarınca mesleğini icra eden, bu Kanun'un 5. maddesinde sıralanan görev ve yetkileri bulunan, sermayeden ziyade kişisel özelliklere, ilim veya meslekî bilgiye veya uzmanlığa dayanan ve ticarî nitelikte olmayan hekimlik hizmetlerini işverene tâbi olmaksızın şahsî sorumluluk altında kendi nam ve hesabına yapan, bu Yönetmeliğin uygulanmasında görevlendirilen, 23/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tâbi olmaksızın çalışan, mevzuatlar çerçevesinde mesleğini serbest olarak icra etme yetkisine sahip veteriner hekimdir (Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği m. 4/gg).

³⁷ Sorumlu veteriner hekim, belediye bakımevlerinde yasalarla belirlenmiş hizmetleri ve sorumlulukları yerine getirecek olan veteriner hekimdir (Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği m. 4/gg). Sorumlu veteriner hekimin, muayenehane veya polikliniğin, kuruluş, işleyiş ve denetimi ile ilgili her türlü işlemde birinci derecede sorumlu veteriner hekim olduğu da belirtilmektedir (Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği m. 4/n).

³⁸ Resmî veteriner hekim, 5996 sayılı Kanun kapsamında verilen görevleri Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı adına yapan Bakanlık personeli veteriner hekimdir (Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği m. 4/1 ve Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği m. 4/n). Resmî veteriner hekimin, 5996 sayılı Kanun kapsamında verilen görevleri Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı adına yapan Bakanlık personeli veteriner hekimi olduğu da belirtilmektedir (5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu m. 3/53).

³⁹ Yetkilendirilmiş veteriner hekim, Bakanlık görevli veteriner hekimler dışında, verilecek resmî görevleri yürütmek üzere Bakanlık tarafından yetki verilen veteriner hekimdir (5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu m. 3/81).

⁴⁰ Hükümet veteriner hekimi, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı'nca 3285 sayılı Kanun'un uygulamasında görevlendirilen veteriner hekimdir (3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu m. 3/b).

⁴¹ İşyeri veteriner hekimi, ev ve süs hayvanları üretim, satış, barınma ve eğitim yerleri ile buralardaki hayvanların her türlü hijyenik ve sağlık sorunları ile koruyucu önlem ve aşılamalardan sorumlu veteriner hekimdir (Ev ve Süs Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik m. 4/k).

⁴² Kamu veteriner hekimi, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tâbi olarak çalışan veteriner hekimdir (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 4/i). Kamu veteriner hekimleri aynı zamanda, sağlık hizmetleri ve yardımcı sağlık hizmetleri sınıfına dahil sağlık personelidir: "Sağlık Hizmetleri ve Yardımcı Sağlık Hizmetleri Sınıfı; sağlık hizmetlerinde (hayvan sağlığı dahil) meslekî eğitim görenek yetişmiş olan tabip, diş tabibi, eczacı, veteriner hekim gibi memurlar ile bu hizmet sahasında çalışan yüksek öğrenim görmüş fizyoterapist, tıp teknolojü, ebe, hemşire, sağlık memuru, sosyal hizmetler uzmanı, biyolog, psikolog, diyetisyen, sağlık mühendisi, sağlık fizikçisi, sağlık idarecisi ile ebe ve hemşire, hemşire yardımcısı (fizik tedavi, laboratuvar, eczacı, diş anestezi, röntgen teknisyenleri ve yardımcısı, çevre sağlığı ve toplum sağlığı teknisyeni dahil) sağlık savaş memuru, hayvan sağlık memuru ve benzeri sağlık personelinin kapsar." (657 sayılı Devlet Memurları Kanunu (RG., 23.7.1965, S. 12056) m. 36/3).

IV. SORUMLULUĞUN HUKUKÎ SEBEPLERİ

Veteriner hekimin, hayvan sahibi ile arasında sözleşme bulunup bulunmaması önem arz etmeksizin mesleğine dair en önemli yükümlülüğü, “evrensel tıbbî etik ilkelere uyma yükümlülüğü” dür. Bu ilkeler, Veteriner Hekimlik Meslek Etiği Kuralları’nın 6. maddesinde “*yararlılık, zarar vermeme, adalet ve özerklik*” olarak belirtilmektedir.

Hekim ile hasta arasında olduğu gibi, veteriner hekim ile hasta hayvanın sahibi arasında da henüz sözleşme ilişkisi kurulmamışken sözleşme görüşmeleri esnasında hayvan sahibi bir zarara uğrayabilir. Bu durumda, hukukî niteliği hakkında farklı görüşler bulunan culpa in contrahendo sorumluluğu söz konusu olabilir.⁴³ Örneğin, veteriner hekimin özel muayenehanesine hasta hayvanını getiren hayvan sahibinin hayvanına müdâhale yapılacağı inancıyla oyalanması, bu sebeple gecikme sonucu hayvanın şikâyetlerinin artması ve başka bir sağlık kuruluşuna gitmek durumunda kalması halinde meydana gelen zararlar culpa in contrahendo sorumluluğuna dayanarak talep edilebilir. Culpa in contrahendo sorumluluğu, Türk Hukuku’nda sıklıkla uygulanmayan bir sorumluluk türü olması sebebiyle çalışmamızda ayrı bir başlık altında incelenmemiştir.

Yukarıda sorumluluğun sujesi başlığı altında söz edilen, serbest veteriner hekim, sorumlu veteriner hekim, işyeri veteriner hekiminin, haksız fiil sorumluluğu, vekâletsiz iş görmeden kaynaklanan sorumluluk ve adam çalıştıranın sorumluluğu hükümlerine göre gerekli hukukî şartlar sağlandığı takdirde sorumlulukları söz konusu olabilir. Bununla birlikte, bazı kanunlar kapsamında Bakanlık tarafından görevlendirilen resmî veteriner hekim, hükümet veteriner hekimi, yetkilendirilmiş veteriner hekim ile 657 sayılı Kanun’a tâbi kamu veteriner hekimlerinin de görevden ayrılabilir kişisel kusurları bulunduğu sürece⁴⁴ aynı sorumluluk sebepleri doğrultusunda sorumlu tutulmaları mümkündür.

⁴³ Mehmet Ayan, Tıbbî Müdâhelelerden Doğan Hukukî Sorumluluk, Kazancı Yayınları, Ankara 1991, s. 49; Mehmet Demir, “Hekimin Sözleşmeden Doğan Sorumluluğu”, *AÜHFD.*, Ankara 2008, C. 57, S. 3, s. 228; Hasan Petek, Sağlık Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2859, Eskişehir 2013, s. 85; Hasan Petek, “Güçleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk”, *DEÜHFD.*, İzmir 2006, C.8, S.1, s. 186-187.

⁴⁴ Anayasa’nın 125/5., 40/2. ve 40/3. maddeleri ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 13. maddesi gereğince, kamu personeli sayılan hekim veya diğer

A. Veteriner Hekimin Haksız Fiilden Kaynaklanan Sorumluluğu

1. Genel Olarak

Veteriner hekim, hayvan sahibi ile aralarında sözleşme ilişkisi bulunmayan veya sözleşmenin imkânsızlık, hukuka, ahlâka veya kişilik haklarına aykırılık, ehliyetsizlik, şekle aykırılık, irade ile beyan arasında uyumsuzluk sebebiyle geçersiz olduğu hallerde hayvana uyguladığı tıbbî müdâhale esnasında bir zarara sebebiyet vermiş olabilir. Bu durumda, Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi gereğince kusur sorumluluğu esasına dayanan haksız fiil hükümlerine göre sorumlu tutulabilir. Ancak haksız fiil sorumluluğu kapsamında korunanın, hayvan üzerindeki mülkiyet hakkı olduğu; bu sebeple mülkiyet hakkı sahibinin tedavi öncesi göstermiş olduğu rızasının sorumluluğun doğmasını engelleyeceği kabul edilmektedir.⁴⁵ Haksız fiil sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, her şeyden önce haksız fiili işleyenin

---

personelin tıbbî müdâhalelerdeki zarar verici fiilleri sebebiyle idare aleyhine dava açılması gerekir. Bu durumda idarenin de kusurlu personele rücu hakkı bulunmaktadır. Hekimin, görevi sırasında ve yetkisini kullanırken işlediği kusurları idarenin hizmet kusuru sayılır. Bu sebeple davanın idareye yöneltilmesi gerektiğine dair HGK., 1. 2. 2012, 2011/4-592, 2012/25: "Davacı taraf, davalı doktorun görevi sırasında kanamalı ve acil durumda olduğu halde destekleri olan hastaya müdâhalede bulunmayıp, dış gebelik olan başka bir hastayla ilgilendiği; böylece, dikkatsizlik ve tedbirsizliği nedeni ile desteğin ölümüne neden olduğu iddiasıyla ve doktoru hasım göstererek eldeki tazminat davasını açmışlardır. ...Hal böyle olunca, davalının görevi dışında kalan kişisel kusuruna dayanılmadığına, dikkatsizlik ve tedbirsizliğe dayalı olsa da eylemin görev sırasında ve görevle ilgili olmasına ve hizmet kusuru niteliğinde bulunmasına göre, eldeki davada husumet kamu görevlisine değil, idareye düşmektedir. ...Mahkemece, davalı doktor hasım gösterilerek açılan davanın husumet yokluğu nedeni ile reddedilmesi usul ve yasaaya uygun olup, direnme kararının onanması gerekir." (KHYK-J). Aynı doğrultuda yönetmelik maddesinde belirtilen, hayvana uygulanacak tedavi, aşı veya ilaç uygulamalarının hatalı uygulanması, veteriner hekimin görevi ile ilgili bir kusur sayılır:"Bakanlıkça ihbarı zorunlu olarak tespit ve ilân edilen hastalıklardan birinin çıkışında hastalıkla mücadele, tedavi ve koruma amacı ile aşı, serum ve ilaç uygulaması resmi veteriner hekim, yetkilendirilmiş veteriner hekim veya onların sorumluluğunda yardımcı sağlık personeli tarafından yapılır." (Bulaşıcı Hayvan Hastalıkları ile Mücadelede Uygulanacak Genel Hükümlere İlişkin Yönetmelik m. 25/f. 2). Bu sebeple, söz konusu hüküm kapsamındaki uygulamalarda da veteriner hekimin değil, idarenin sorumluluğu gündeme gelir. Buna karşılık, kamu personelinin görevden ayrılabilir şahsî kusurunun varlığı halinde, örneğin, veteriner hekimin bulunduğu klinikten ayrılarak hayvan sahibinin evine giderek hayvana orada müdâhalede bulunmasında olduğu gibi görevi haricinde yaptığı hatalı tıbbî müdâhalelerde ise, kamu görevlisine karşı adli yargıda dava açılabilir.

⁴⁵ Tuğçe Oral, "Veteriner Hekimin Sözleşme Dışı Sorumluluğu", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Ankara 2014, Y. 5, S. 16, s. 327.

ayırt etme gücüne sahip olması gerekir.⁴⁶ Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesine göre, kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren bu zararı gidermekle yükümlüdür. Kanun'un 50. maddesine göre de zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır. Bu sebeple, haksız fiil sorumluluğuna dayanarak dava açan hayvan sahibi, hukuka aykırılık, kusur, zarar ve nedensellik bağını ispatlamak zorundadır. Ancak bazı durumlarda veteriner hekimin tıbbî müdâhaledeki kusurunun, özensizliğinin ve zarar ile fiil arasındaki nedensellik bağının ispatı bu konularda yeterince bilgisi olmayan hayvan sahibi için zor olabilir. Bu durumda, somut olay bakımından normal hayat tecrübelerine göre olmaması gereken durumun varlığının (emarelere dayalı kesin bir ihtimalin) ispatlanması (ilk görünüş ispatı) ile nedensellik bağının ispatlanmış sayılması gerektiği kabul edilebilir. Hekimin müdâhalesinin tıp biliminin verilerine ya da somut vakiyaya uygun olup olmadığının, kusurunun ve özensizliğinin tespiti çoğu durumda teknik bilgiyi gerektirir. Bu sebeple, insanlar üzerindeki tıbbî müdâhalelerde sorumluluğun doğup doğmadığının belirlenmesi açısından genellikle bilirkişi incelemesine ihtiyaç duyulmaktadır.⁴⁷ Aynı durum veteriner hekimin müdâhalesi için de söz konusu olmalıdır.

2. Sorumluluğun Şartları

a. Hukuka Aykırılık

Hukuka aykırılık, haksız fiil ilişkisinde hukuk normunun ihlâlini ifade eder.⁴⁸ Hukuka aykırı fiil, hukukun koruduğu değerlerin ihlâl edilmesi suretiyle hukukun koyduğu kurala uymayan fiildir.⁴⁹ Buna

⁴⁶ Ahmet Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 18. Bası, Ankara 2014, s. 281. Haksız fiil sorumluluğunda ayırt etme gücüne sahip olma koşulunun istisnası, fiili işleyen ayırt etme gücüne sahip olmadığı halde hakkaniyet gerektiriyorsa hâkimin kısmen veya tamamen zararın giderilmesine karar verebileceğini öngören TBK.m.65 hükmüdür (Kılıçoğlu, s. 281).

⁴⁷ Bkz. 13. HD., 8.2.2001, 380/1303 (KHYK-J).

⁴⁸ Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 167.

⁴⁹ M. Kemal Oğuzman/M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, C. 2, 11. Bası, İstanbul 2014, s. 14; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınevi, 16. Bası, Ankara 2014, s. 586-587; Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, C. 1, 2. Bası, İstanbul 2013, s. 431; Hüseyin Durdu, Sağlık Mesleğinde Hukukî Sorumluluk, Adalet Yayınevi, İzmir 1986, s. 12-13; Mehmet Emin Özgül, Yeni Tıbbî Yöntemlerin Hukuka Uygunluğu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 150.

karşılık, Türk Borçlar Kanunu'nun 63. maddesi ve Türk Medenî Kanunu'nun 24. maddesi hükümleri kapsamında yer verilen hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı halinde ise, müdâhale hukuka aykırı sayılmaz. Türk Medenî Kanunu'nun 24. maddesinin 2. fıkrasında hukuka aykırılığı ortadan kaldıran haller, rıza, üstün nitelikte özel yarar, üstün nitelikte kamusal yarar, kanunun verdiği yetkinin kullanılması olarak belirtilmektedir. Bunlar, kişilik hakkının ihlâli ile ilgili haksız eylemlere özgü olan özel hukuka uygunluk sebepleridir. Özel hukuka uygunluk sebeplerinden rıza insanlar üzerinde uygulanan her türlü müdâhaleyi hukuka uygun hale getirmeyeceği gibi verilen rıza, müdâhalenin tıbbın kurallarına ve bilimsel yöntemlere uygun yapılması şartını da taşımaktadır.⁵⁰ Ancak, insan üzerinde uygulanan tıbbî müdâhalelerin aksine⁵¹ burada hayvanın bedensel bütünlüğüne, yaşam hakkına zarar verilmesine ilişkin hayvan sahibinin verdiği rıza, Türk Borçlar Kanunu'nun 27. maddesi ile Türk Medenî Kanunu'nun 23. maddesine aykırılık teşkil etmez. Zira burada kişilik hakkının değil, malvarlığı hakkının ihlâline verilen rıza söz konusudur. Hayvan üzerindeki hak, zarar gören hayvan sahibinin serbestçe tasarruf edebileceği bir mülkiyet hakkı olup, rıza burada fiili hukuka uygun hale getirir.

Bununla birlikte, Türk Borçlar Kanunu'nun 63. madde hükmünde hukuka uygunluk sebepleri, rıza, üstün nitelikte özel yarar, üstün nitelikte kamusal yarar ve kanunun verdiği yetkinin kullanılmasının dışında ayrıca meşru müdafaa, zorunluluk hali ve hakkını kendi gücüyle koruma olarak belirtilmektedir. Türk Borçlar Kanunu'nun 63. maddesinde, Türk Medenî Kanunu'nun 24. maddesinin aksine hukuka uygunluk sebepleri, sadece kişilik haklarına saldırı halinde geçerli olacak şekilde sınırlandırılmamıştır. Bu sebeple, hayvan sahibinin hayvanına uygulanan tıbbî müdâhalelerdeki hukuka uygunluk sebeplerini Türk Borçlar Kanunu'nun 63. maddesi kapsamında değerlendirmek yerinde olur. Ancak burada da hukuka uygunluk sebepleri, hayvanlar üzerinde uygulanan tıbbî müdahaleler kapsamında değerlendirildiğinde, rıza, üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ve kanunun verdiği yetkinin kullanılması olarak karşımıza çıkabilir. Örneğin, hayvan

⁵⁰ Kılıçoğlu, s. 292.

⁵¹ Eren, Borçlar, s. 604.

sahibinin tıbbî müdâhaleye rızasının bir hukuka uygunluk sebebi olmasının dışında, tıbbî zorunluluk sebebiyle yani hayvanın hayatının kurtarılması ve sağlığına kavuşturulması için hayvan sahibinin rızası alınmaksızın acil müdâhale gerektiren durumlarda da üstün nitelikte özel yararın varlığı bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilebilir. Bu durumda yapılan müdâhale de hukuka uygun sayılabilir. Bunun dışında, insanlar ve diğer hayvanların sağlığı açısından tehlike teşkil eden bulaşıcı bir hastalığa yakalandığı tespit edilen bir hayvanın öldürülmesi hali de, üstün nitelikli kamusal yarar ve kanunun verdiği yetki için bir örnek teşkil edebilir. Böyle bir durumda da müdâhale hukuka uygun kabul edilebilir.

Yukarıda belirtilen hukuka uygunluk sebepleri bulunmayan hallerde, veteriner hekimin tıp biliminin verilerine ve hukukî düzenlemelere aykırı olarak hayvanın yaşam hakkına, bedensel bütünlüğüne yönelik müdâhaleleri hukuka aykırı sayılır. Sorumluluğa neden olan davranış, yapma şeklinde pozitif bir davranış (hayvana yanlış ilaç verilmesi) veya yapmama şeklinde ihmalî bir davranış (ameliyat öncesi hayvana ne kadar ilacın verilmesi gerektiğinin araştırılmaması) da olabilir.⁵² Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 64. maddesinde, veteriner hekimin mesleğini doğrulukla icra etmek ve yüceltmekle yükümlü olduğu, meslekî faaliyetleri dışında da meslek onurunu zedeleyici davranışlardan kaçınmak zorunda olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple, hayvanın durumuna göre tıbbî özenin gösterilmesi ile hayvanın yaşamının, sağlığının korunması veteriner hekimin öncelikli ödevi olmalıdır. Diğer tıbbî müdâhalelerde hekimler için geçerli olduğu gibi hayvana yönelik tıbbî müdâhalelerde de veteriner hekim hasta hayvanı iyileştirmek zorunda olmasa dahi,⁵³ iyileştirmek için her şeyi yapmakla yükümlüdür.⁵⁴ Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetleri-

⁵² Oral, s. 329, dn. 47, dn. 48.

⁵³ "Hastalığın şifa ile sonuçlanmayışı veteriner hekimin başarısızlığını göstermeyeceği gibi bu nedenle veteriner hekimin kınanması da kabul edilemez." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 86/f. 2).

⁵⁴ Şeref Ertaş, "Alman Hukukunda Hekimin Meslekî Kusurdan Sorumluluğu", *Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İzmir 1981, s. 191. Aynı yönde: "Veteriner hekim, müşterisine karşı kanunların ve mesleğin kendisinden istediği tüm görevleri yapmakla yükümlüdür." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 85).

nin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 83. maddesinde de, veteriner hekimin hayvan sahibinin üzüntü ve duygusallığını anlayışla karşılmasının ve hasta hayvana gerekli özeni göstermesinin yanında, onu tedavi etmek ve hayatını kurtarmak olasılığı bulunmayan durumlarda bile hasta hayvanın acısını azaltmaya ve gidermeye çalışmakla yükümlü olduğu belirtilmektedir. Bunlarla birlikte, her ne kadar veteriner hekimin uygulayacağı tedavi yönteminin seçiminde serbest olduğu hüküm altına alınmış olsa da,⁵⁵ bu yöntemin seçiminde ve uygulanmasında genel hekimlik kurallarına⁵⁶ ve bilimsel yöntemlere uyması⁵⁷ ve önceden yeterince denenmiş, hayvana yarar sağlayacak en emin yöntemi seçmesi gerektiği⁵⁸ de göz ardı edilmemelidir; aksi halde veteriner hekimin müdâhalesi hukuka aykırı sayılır. Keza Hayvanları Koruma Kanunu'nun 8. maddesi ile bir hayvanın neslini yok edecek her türlü müdâhale ve hayvanlar yaşadıkları sürece tıbbî amaçlar dışında organ veya dokularının tümünün ya da bir bölümünün çıkarılıp alınması veya tahrip edilmesi de açıkça yasaklanmıştır. Aynı hükme göre veteriner hekimin, veteriner hekimlik uygulamaları ile ilgili tıbbî sebeplerle veya hayvanın yararı için gerektiğinde tedavi edici olmayan müdâhaleyi gerekli görmesi veya üremenin önlenmesi durumları hariç olmak kaydıyla ev ve süs hayvanının dış görünüşünü değiştirmesine veya diğer tedavi edici olmayan kuyruk ve kulaklarını kesmesine, ses tellerini almasına, tırnak ve dişlerini sökmeye yönelik müdâhaleleri de hukuka aykırılık teşkil eder. Bunlarla birlikte, aynı hüküm ile yasaklanan, bir hayvana tıbbî amaçlar dışında onu türüne ve etolojik (içgüdüsel) özelliklerine aykırı hale getirecek şekilde ve

⁵⁵ "Veteriner hekim, hekimlik görevini yaparken herhangi bir etki altında kalmaksızın, kişisel kanı ve mesleki inancına göre hareket eder. Uygulayacağı bilimsel yöntem ve tedavinin seçiminde serbesttir." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 67).

⁵⁶ "Veteriner hekim, genel hekimlik kurallarına aykırı aldatıcı teşhis ve tedavi yapamaz, meslektaşlarını ve halkı yanıltıcı davranışlarda bulunamaz." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 78).

⁵⁷ "Veteriner hekim, bilimsel yöntemlere uyarak teşhis koyar ve gereken tedaviyi yapar." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 86/f. 1).

⁵⁸ "Veteriner hekim, uygulayacağı tedavide maddî ve manevî en emin yolu seçmeli ve önceden denenmiş ve yarar sağlamayacağı anlaşılmış olan yöntemleri uygulamaktan sakınmalıdır." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 79).

dozda hormon ve ilaç verilmesi, çeşitli maddelerle doping uygulanması, hayvanların türlerine özgü davranış ve fizikî özelliklerinin yapay yöntemlerle değiştirilmesi de hukuka aykırıdır.

Bunların dışında, veteriner hekimin, hayvanın tedavisi sırasında öğrendiği sırları açıklaması,⁵⁹ hayvan sahibine zamanında gerekli uyarı ve önerilerde bulunmaması⁶⁰ veya gerekli şartlar sağlanmadan hayvanın tedavisini bırakması,⁶¹ bulaşıcı hastalıklardan koruma ve hastalıkları tedavi amaçlı yapılacak aşıları usulüne uygun yapmaması,⁶² gördüğü hayvan hastalığını ya da sebebi belli olmayan hayvan ölümlerini ihbar etmemesi⁶³ sebebiyle hayvan ve dolayısıyla hayvan sahi-

⁵⁹ "Veteriner hekim, meslek ve sanatını uygulaması sırasında öğrendiği sırları, kanunî zorunluluk olmadıkça açıklayamaz." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 68).

⁶⁰ "Veteriner hekim, 8/5/1986 tarihli ve 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunundaki ilgili hükümler saklı kalmak koşuluyla, hayvan sahibinin özel ve çevresel yaşamına karışamaz. Ancak, hayvanın kendisinin ve çevresinin sağlığı bakımından zorunlu durum varsa gerekli uyarıları ve önerileri yapar." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 84).

⁶¹ "Veteriner hekim, başlamış olduğu tedaviyi, sonuçlandırmadan bırakabilir. Ancak, bu gibi durumlarda başka bir veteriner hekimin tedavi ve girişimlerine olanak verecek zamanı önceden hesaplayarak hasta sahibine bildirmesi gerekir." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 94/f. 1). "Hasta hayvanın bırakılması durumunda, hayvanın yaşamının tehlikeye girmesi, sahibinin ekonomik yönden zarar görmesi veya hasta hayvanın çevresine zarar vermesi söz konusu ise, veteriner hekim mevzuata uygun önlemleri almadıkça hastasını bırakamaz." (Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği m. 94/f. 2). "Veteriner hekim ancak veteriner hekimlik bilgisini gerektiği gibi uygulayamayacağına karar verdiğinde ve hastasının başvurabileceği başka bir veteriner hekim bulunduğu durumlarda, hastanın bakımını ve tedavisini üstlenmeyebilir veya yarım bırakabilir. Yukarıdaki koşullarda tedaviyi bırakacak hekim, bu durumu ve hastanın sağlığının tehlikeye düşmeyeceğini hayvan sahiplerine anlatır ve onları başka olanaklar konusunda bilgilendirir. İkinci veteriner hekim bulunmadan veteriner hekim hastasını bırakamaz. Veteriner hekim tedaviyi üstlenen meslektaşına hasta hakkındaki tüm bilgileri aktarmakla yükümlüdür." (Veteriner Hekimlik Meslek Etiği Kuralları m. 25).

⁶² "Serbest veteriner hekimler almış oldukları aşıları usulüne uygun olarak nakletmek, muhafaza için işyerlerinde soğutucu bulundurmak ve prospektüsünde yazılı şekilde saklamak ve uygulamak zorundadır. Bu hususlar il/ilçe müdürlüğüne denetlenir." (Bulaşıcı Hayvan Hastalıkları İle Mücadelede Uygulanacak Genel Hükümlere İlişkin Yönetmelik m. 25/f. 6).

⁶³ "Serbest veteriner hekim veya serbest veteriner sağlık teknisyenleri bir yerde hayvan hastalığı yahut sebebi belli olmayan hayvan ölümleri gördüğünde en yakın köy muhtarına, jandarma karakoluna, polis veya belediye zabıtasına, mahallin mülki amirine veya Bakanlık il veya ilçe müdürlüğüne bildirmekle yükümlüdür."

bi bir zarara uğradığında da veteriner hekimin hukukî sorumluluğu doğabilir. Benzer şekilde, veteriner hekimin mesleğini yürütürken uyması gerekli kurallara uymaması da hukukî sorumluluğuna yol açabilir. Bu kurallar, Veteriner Hekimlik Meslek Etiği Kuralları'nın ilgili maddelerinde, her bir hayvan sahibine karşı eşit davranmak, vicdanî ve bilimsel kanaatine göre hareket etmek, sır saklamak, bilimsel ve çağdaş tanı ve tedavi yöntemleriyle koruyucu hekimlik ilkelerini göz önünde bulundurmak, hayvan sahibini aydınlatmak, hayvan sahibinin bilgilenme, aydınlatılmış onam⁶⁴ hakkı ve tedaviyi kabul veya red hakkına saygı göstermek, acil vakıalar gibi zorunlu durumlar dışında hayvanı bizzat muayene etmeden tedaviye başlamamak, kesin zorunluluk olmadıkça pahalı ilaçlar ve yöntemler önermemek, hasta hayvan ile ilgili bilgi ve belgeleri isteği halinde hayvan sahibine vermek, hayvan sahibinin yazılı onamı olmadıkça cinsel ilişki muayenesi yapmamak olarak belirtilmektedir.⁶⁵ Veteriner hekimin belirtilen meslekî kurallara uymaması, hayvan sahibinin kişilik haklarının zedelenmesine sebep olmuşsa, hayvan sahibinin manevî zararı gündeme gelebilir.

Bunların dışında, Hayvanları Koruma Kanunu'nun 13. maddesinde, *"Kanunî istisnalar ile tıbbî ve bilimsel gerekçeler ve gıda amaçlı olmayan, insan ve çevre sağlığına yönelen önlenemez tehditler bulunan acil durumlar⁶⁶ dışında yavrulama, gebelik ve süt anneliği dönemlerinde hayvanlar*

(Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği m. 32).

⁶⁴ Bir hasta hakkı olan ve aynı zamanda hekimi de bazı sorumluluklardan koruyan aydınlatılmış onamın, veteriner hekimlik uygulamalarında da hayvan sahibi tarafından verileceği, hasta hayvanın çıkarı ile faturayı ödeyen müşterinin çıkarlarının ya da hayvan sahibinin duygusal beklentileri ile veteriner hekimin bilimsel tercihlerinin her zaman uyuşmayabileceği, bu ve benzer çatışmaların yaşandığı durumlarda, hayvan haklarının her zaman için ön planda tutulması gerektiği belirtilmektedir. Bu sebeple, veteriner hekim, hayvan sahibinin hayvana müdahale için izin vermemesinin kötü niyete dayandığını düşünüyor ve bu durum hastanın yaşamını tehdit ediyorsa, durum adli mercilere bildirilerek izin alınmalıdır (R. Tamay Başağaç Gül, "Hasta Hakları Ve Veteriner Hekimlerin Yasal - Ahlâki Sorumlulukları", *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 2007, C. 78, S. 3, s. 60-61).

⁶⁵ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. http://www.turkvet.biz/bilgi_dosyalar/arsiv/mevzuat_vet_meslek_etik_kural.htm (Erişim Tarihi: 11.12.2014).

⁶⁶ Kanunî istisnalar ve acil durumlarda dahi öldürme sırasında şu hususlara dikkat edilmesi gerekir: "... öldürme işlemi, hayvanlara en az acı veren ilaçlarla, veteriner hekim tarafından uygun bir yöntem ve anestezi dozu verilme suretiyle gerçekleştirilecektir. Veteriner hekim kararıyla tespit edilen durumlarda yapılacak öldürme işlemi, şuur kaybı ve ölümü hemen gerçekleştirilip, derin genel anestezi ile başlayarak, kesin ve mutlak ölümle sonuçlandırılır." (Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği m. 31/1). "İnsan ve hayvan sağlığı açısından

öldürülemez." hükmüne yer verilmektedir. Aynı Kanun'un 14. maddesinde de, hayvanların kesin olarak öldüğü anlaşılmadan, vücutlarına müdahalelerde bulunmak (m. 14/e), tıbbî gerekçeler hariç hayvanlara ya da onların ana karnındaki yavrularına veya havyar üretimi hariç yumurtalarına zarar verebilen sunî müdahalelerde bulunmak, yabancı maddeler vermek (m. 14/h) ve sağlık nedenleri ile gerekli olmadıkça bir hayvana zor kullanarak yem yedirmek, acı, ıstırap ya da zarar veren yiyecekler ile alkollü içki, sigara, uyuşturucu ve bunun gibi bağımlılık yapan yiyecek veya içecekler vermek (m. 14/k) de yasak faaliyetler arasında sayılmaktadır. Belirtilen hükümlere aykırı davranan veteriner hekimin fiilleri, hukuka aykırılık teşkil etmesinin yanında idarî para cezası yaptırımına da tâbidir.⁶⁷

b. Kusur

Veteriner hekimin hayvan üzerinde uyguladığı tıbbî müdahalelerden kaynaklanan haksız fiil sorumluluğu, kural olarak bir kusur sorumluluğudur. Bu sebeple, veteriner hekimin hukuka aykırı davranışının aynı zamanda kusurlu da olması gerekir. Haksız fiil sorumluluğunda kusuru ispat yükü, insan üzerinde uygulanan tıbbî müdahalelerde hastanın üzerinde iken, burada da hayvan sahibinin üzerindedir. Hukuka aykırı sonucu isteyen veya hukuka aykırı sonucu önlemek için gerekli iradeyi göstermeyen kimse kusurlu sayılır.⁶⁸

---

tehlike oluşturacak hastalığa yakalanmış ve tedavisi mümkün olmayan zorunlu olarak öldürülmesi gereken hayvanlar için, 3285 sayılı Kanun hükümleri uygulanır." (Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği m. 31/2). Hayvanların öldürülmesinin uygun olduğu durumlarda şu yöntemlere de başvurulamaz: Dozu ve uygulaması kontrol edilemeyen herhangi bir zehirli madde veya ilaç kullanımı yöntemi, ani şuur kaybı meydana getirilmeden yapılan elektrikli öldürme yöntemi, veteriner hekim tarafından gerekli görülmedikçe ateşli silahlarla öldürme yöntemi, derin anestezi kullanılmasına rağmen ölümün gerçekleşmemesi durumunda boğma veya nefessiz kalmasına neden olacak yöntemler. (Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği m. 33).

⁶⁷ Hayvanları Koruma Kanunu'nun 28. maddesinin 2. fıkrasında, hukuka aykırılık teşkil eden ve idarî para cezalarına sebep olan bu fiillerin, veteriner hekim, veteriner sağlık teknisyeni, hayvan koruma gönüllüsü, hayvan koruma derneği üyeleri, hayvan koruma vakfı üyeleri, hayvan toplama, gözetim altına alma, bakma, koruma ile görevlendirilmiş olan kişilerce işlenmesi hâlinde verilecek cezanın iki kat artırılarak uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

⁶⁸ Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, 7. Bası, İstanbul 1993, s. 492 vd.; Oğuzman/Öz, s. 53; Eren, Borçlar, s. 569-570.

Kast veya ihmal olarak ortaya çıkan kusur, hukuk düzeni tarafından hoş görülmeyip, onaylanmayan davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır.⁶⁹

Hekimin hukuksal ve meslekî sorumluluğunun temelini, tıbbî meslek kusuru oluşturur.⁷⁰ Tıbbî müdâhaleler sonucu zarar görenin açacağı tıbbî sorumluluk ve tazminat davasında tıbbî kusur olgusunun belirleyici bir öneme sahip olduğu kabul edilmektedir.⁷¹ Tıbbî meslek kusuru da genel anlamdaki kusurdaki gibi, kast veya ihmal biçiminde ortaya çıkabilir. Kasıtlı eylemde, örnek davranıştan bilerek ayrılıp, zararlı sonucun doğumunun istenmesi söz konusudur.⁷² Bir veteriner hekimin, mikroplu iğneyi sterilize etmeden hasta hayvana enjekte etmesi sonucunda hayvana bir başka hastalığın bulaşması kasıtlı bir eylem olarak kabul edilebilir. İhmalî eylem ise, kusurun yoğunluk derecesine göre ağır ihmal ve hafif ihmal şeklinde gerçekleşebilir. Ağır ihmalde, aynı somut olaydaki durum ve koşullar altında makûl her bir hekimin göstereceği en basit düzeydeki dikkat ve özenin gösterilmemiş olması söz konusudur.⁷³ Buna karşılık, hafif ihmalde ise, ameliyatta kullanılan bir aletin teknik işlevini göremeyecek derecede bozuk olduğunun ancak dikkatli bir kontrolle anlaşılabilmesi gibi, sadece öngörülü ve özenli hekimlerin göstereceği dikkat ve özenin gösterilmemesi söz konusudur.⁷⁴ İnsan üzerinde uygulanan tıbbî müdâhaleler için kabul edildiği gibi⁷⁵ veteriner hekimin sorumluluğunu gerektiren tıbbî müdâhalelerde de kasttan çok ihmale rastlanabilir. Bazı hukukî düzenlemelerde ve öğretilerde, insanlar üzerinde uygula-

⁶⁹ Oğuzman/Öz, s. 14; Eren, Borçlar, s. 569; Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 100; Kılıçoğlu, s. 313; Antalya, s. 422.

⁷⁰ Mehmet Demir, Tıbbî Organizasyon Kusuru Açısından Hastanelerin Hukuksal Sorumluluğu, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s. 39.

⁷¹ Demir, Hastane, s. 40.

⁷² Demir, Hekim, s. 245.

⁷³ 4.Hukuk Dairesi'nin 11.2.1976 gün ve 4260/1393 sayılı kararında, hastanın ameliyat yerinde pens unutan doktorun, Adli Tıp Kurumu'nun da raporu doğrultusunda ağır kusurlu olduğuna karar verilmiştir: "Müdâhalenin acilliği, ameliyatın yapılma günü sonuca etkili olmadığı gibi, işin ağırlığının kusurun ağırlık derecesini bertaraf etme olanağı yoktur. Unutma ise hoş görülebilecek tarafı olmayan çok ağır bir savsamadır." (Halide Savaş, Yargıya Yansıyan Tıbbî Müdâhale Hataları Tıbbî Malpraktis- Tıbbî Davaların Seyri ve Sonuçları, Seçkin Yayınevi, 3. Bası, Ankara 2013, s. 229); Antalya, s. 426.

⁷⁴ Demir, Hekim, s. 245-246.

⁷⁵ Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 102; Filiz Yavuz İpekyüz, Türk Hukukunda Hekimlik Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2006, s. 132; Özgül, s. 153.

nan tıbbî müdâhalelerin hatalı ve kusurlu yapılmasının, “hekimliğin kötü uygulanması”,⁷⁶ “tıbbî uygulama hatası”⁷⁷ veya “tıbbî kötü uygulama (malpraktis)”⁷⁸ olarak adlandırıldığı görülmektedir. Veteriner Hekimlik Meslek Etiği Kuralları’nın 13. maddesinde de, “Bilgisizlik, deneyimsizlik ya da ilgisizlik nedeni ile bir hayvanın zarar görmesi “veteriner hekimliğin kötü uygulanması” anlamına gelir.” hükmü yer almaktadır. Bu sebeple, veteriner hekimin özensizliği ile hatalı, kusurlu müdâhalelerini de “tıbbî uygulama hatası” veya “tıbbî kötü uygulama (malpraktis)” olarak adlandırmak mümkündür.

Kusurun derecesinin belirlenmesi, tazminat miktarının tespitinde rol oynar. Türk Borçlar Kanunu’nun 51. maddesine göre, hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler. Türk Borçlar Kanunu’nun 52. maddesinin 2. fıkrasında da, zarara hafif kusuruyla sebep olan tazminat yükümlüsünün tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olması ve hakkaniyetin de gerektirdiği durumlarda, hâkimin tazminatı indirebileceği⁷⁹ belirtilmektedir.

⁷⁶ “Bilgisizlik, deneyimsizlik ya da ilgisizlik nedeni ile bir hastanın zarar görmesi” hekimliğin kötü uygulanması” anlamına gelir.” (Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları m. 13).

⁷⁷ “Hizmetleri sunan hekim, hemşire ve ilgili yasaya göre hastaya müdâhale yetkisi bulunan fizyoterapist, psikolog veya diyetisyen gibi sağlık personelinin, öneri ve/veya uygulamaları sonucu, hastalığın normal seyrinin dışına çıkarak, iyileşmesinin gecikmesinden hastanın ölümüne kadar geniş bir yelpazedeki şartların tamamı” tıbbî uygulama hatası sayılır (Gürsel Çetin, “Tıbbî Malpraktis”, Yeni Yasalar Çerçevesinde Hekimlerin Hukukî ve Cezaî Sorumluluğu, Tıbbî Malpraktis ve Adli Raporların Düzenlenmesi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sempozyum Dizisi, No: 48, 2006, s. 31).

⁷⁸ Tıbbî Kötü Uygulama (Malpraktis), Tıbbî Hizmetlerin Kötü Uygulanmasından Doğan Sorumluluk Yasa Tasarısı’nda, “Sağlık personelinin kasıt, kusur ve ihmali ile standart uygulamayı yapmaması, bilgi ve beceri eksikliği ile yanlış ya da eksik teşhiste bulunması ya da hastaya tedavi vermemesi ile oluşan ve zarar meydana getiren fiil ve durumlardır” ifadeleriyle tanımlanmaktadır. Ön muayeneden başlayan, hastanın aydınlatılması ve tedavi sonrası bakıma kadar olan süreçte tedavi kusuru, aydınlatma kusuru veya yeterli personel bulunmaması, kullanılan aletlerin kurallara uygun olmaması şeklinde organizasyon kusuru olarak karşımıza çıkan özen yükümlülüğünün ihlalinin, malpraktis olarak adlandırıldığı da görülmektedir (Petek, Sağlık, s. 124). Tıbbî malpraktisin, tıp mesleği mensuplarının hatalı, kusurlu hareketleri sonucu ortaya çıktığı belirtilmektedir (Çetin, s. 31).

⁷⁹ Haksız eylem sonucu açılan maddî ve manevî tazminat davasında kusur oranında tazminat miktarından indirim yapılması gerektiğine dair bkz. 4.HD., 21.4.2005, 2004/10210, 2005/4239 (KHYK-J).

c. Zarar

Veteriner hekimin haksız fiil sorumluluğunun doğması için, hukuka aykırılığın kusurlu bir hareketle gerçekleşmesinin yanında hasta hayvanın ve dolayısıyla hayvan sahibinin bir zarara uğramış olması da gerekir. Sorumluluk hukukuna göre maddî zarar, saldırıya uğrayan kişinin malvarlığının fiilen azalması (fiilî zarar) veya artması gerekirken artmaması (yoksun kalınan kâr) şeklinde ortaya çıkabilir.⁸⁰ Örneğin, veteriner hekimin yaptığı hatalı ameliyat sebebiyle hasta hayvanın ikinci kez ameliyat edilmesi ve bu sebeple hayvan sahibinin ödemek zorunda kaldığı ameliyat masrafları, fiilî ve doğrudan zarar olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, hayvancılık işiyle uğraşan ve hayvanı sayesinde geçimini sağlayan hayvan sahibinin, hayvanının hatalı ameliyatı sebebiyle uğradığı kazanç kaybı ise, yoksun kalınan kâr ve dolaylı zarar olarak adlandırılabilir.

Manevî zarar, malvarlıksal değerlerdeki kayıpların karşılığı olarak ele alınan teknik anlamdaki maddî zararların dışında kalan,⁸¹ kişinin ruh dünyasında yaşadığı üzüntü sebebiyle manevî varlığının sarsılmasıdır. Hasta hayvanın hatalı ameliyat sebebiyle yeniden ameliyat edilmesi halinde hayvan sahibinin duyduğu üzüntü, yaşama sevincinde meydana gelen azalma doğrudan zarar olarak kabul edilen manevî zarardır. Meydana gelen maddî ve manevî tüm zararlar, hukuka aykırı ve kusurlu fiil ile zarar arasında nedensellik bağı bulunması halinde talep edilebilir.

d. Nedensellik Bağı

Sorumluluğun şartlarından biri de, zarar ile hukuka aykırı ve kusurlu müdâhale arasında sebep sonuç ilişkisinin, başka bir deyişle nedensellik bağı bulunmasıdır.⁸² Veteriner hekimin özen yükümlülü-

⁸⁰ Oğuzman/Öz, s. 40; Eren, Borçlar, s. 526; Jale Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş Karaman, Türk Medenî Hukuku: Başlangıç Hükümleri: Kişiler Hukuku, Beta Yayınevi, C. 1, 11. Bası, İstanbul 2014, s. 406; Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 110; Yavuz İpekyüz, s. 136; Petek, Sağlık, s. 96; Özgül, s. 159.

⁸¹ Demir, Hekim, s. 250.

⁸² Eren, Borçlar, s. 536; Akipek/Akıntürk/Ateş Karaman, s. 407; Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 110-111; Antalya, s. 526; Yavuz İpekyüz, s. 137. Nedensellik bağı, işlenen fiil ile meydana gelen zarar arasında, olayların akışına ve genel hayat tecrübelerine göre insan mantığının kavrayabileceği bir sebep sonuç ilişkisidir (Oğuzman/Öz, s. 44-45; Eren, Borçlar, s. 541).

ğüne aykırı icraî veya ihmalî davranışı ile hasta hayvanın yaralanması veya ölümü arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurulabilmelidir. Hukuka aykırı fiil, normal hayat tecrübelerine göre zararı doğurmaya elverişli değilse, yani “nedensellik bağı” kurulamıyorsa⁸³ ya da “nedensellik bağı kesilmişse” veteriner hekimin veya diğer sağlık personelinin sorumluluğu doğmaz. Nedensellik bağının kesilmesine yol açan sebepler, mücbir sebep, üçüncü kişinin ağır kusuru ve zarar görenin ağır kusuru olarak kabul edilmektedir.⁸⁴

B. Veteriner Hekimin Vekâletsiz İş Görmeden Kaynaklanan Sorumluluğu

Veteriner hekim ile hayvan sahibi arasında sözleşme ilişkisi bulunmayan hallerde söz konusu olan bir başka sorumluluk türü, insanlar üzerinde uygulanan tıbbî müdâhalelerde olduğu gibi,⁸⁵ hayvan sahibinin iradesine dayanmaksızın hasta hayvana uygulanan tıbbî müdâhalelerde de söz konusu olabilen vekâletsiz iş görme sorumluluğudur. Vekâletsiz iş görme genellikle, depresyon, trafik kazası gibi sözleşme yapılması imkânı bulunmayan, hayvan sahibinin izninin alınmadığı veya hayati tehlike sebebiyle ameliyatın genişletilmesinin zorunlu olduğu durumlarda söz konusu olabilir. Ancak burada işin görülmesi, hayvanın yararına veya hayvan sahibinin muhtemel iradesine uygun değilse, veteriner hekimin fiili hukuka aykırı sayılır. Başka bir deyişle, veteriner hekimin sorumluluğu için, hukuka aykırı vekâletsiz iş görme söz konusu olmalıdır. Zira Türk Borçlar Kanunu'nun 526. mad-

⁸³ 13.HD., 4.3.1994, 8557/2138: “...maddi tazminat yönünden; davalıların meslekî özen ve ihtimama ilişkin yükümlülüklerini ifa sırasında gösterdikleri az yukarıda açıklanan eksik eylemleri ile zararlı sonuç (bebeğin ölümü) arasında uygun illiyet bağının var olup olmadığı, eylemin niteliği itibarıyla olayların doğal ve alışılmış (mutat) akışına, hayat deneyimlerine ve objektif ihtimallere göre, meydana gelmiş zarar türünden bir zararı doğurmaya elverişli olup olmadığı öncelikle saptanmalıdır.” (KHYK-J). 13.HD., 9.3.2002, 1376/3840: “Hükme esas alınan Yüksek Sağlık Şurası rapor ve ek raporunda ibraz edilen deliller tek tek ele alınıp irdelenmemiş, davacıya 25.3.1998 gününde davalı hastanede yapılan anjiyografi sırasında, davalının hastane mikrobiyoloji kapıp kapmadığı ve bunun sonucunda ayağının kesilip kesilmediği, yapılan anjiyografi eylemi ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağı bulunup bulunmadığı açıkça ortaya konulup tartışılmamıştır.” (KHYK-J).

⁸⁴ Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 111; Antalya, s. 536 vd.; Yavuz İpekyüz, s. 139; Özgül, s. 161.

⁸⁵ Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 60; Hasan Özkan/Sunay Akyıldız, Hasta-Hekim Hakları ve Davaları, Seçkin Yayınevi, 2. Bası, Ankara 2012, s. 298; Petek, Sağlık, s. 88; Özgül, s. 91.

desine göre vekâleti olmadan başkası hesabına iş gören kimse, o iş sahibinin menfaatine ve varsayılan iradesine uygun olarak yapmakla yükümlüdür. Veteriner hekimin iş görme edimi, kendi yararına olduğu takdirde hukuka aykırı (gerçek olmayan/eksik) vekâletsiz iş görme olarak; iş sahibinin yararına ise hukuka uygun (gerçek/tam) vekâletsiz iş görme olarak nitelendirilmektedir.⁸⁶ Vekâletsiz iş görme hükümlerine göre sorumluluğun doğması, hukuka aykırı fiilin, kusur, zarar ve illiyet bağı şartlarının yanında sözleşme yapılmamasını haklı kılan bir sebebin varlığına dayanır.

Hukuka aykırı vekâletsiz iş görmenin, haksız eylem niteliği taşıdığı; bu sebeple, hukukî sorumlulukta haksız fiillere ilişkin kurallara da başvurulabileceği kabul edilmektedir.⁸⁷ Bununla birlikte, Türk Borçlar Kanunu'nun 528. maddesinde düzenlenen vekâletsiz iş görme hükümleri kapsamında müdâhalede bulunan sözleşme ehliyeti olmayan veteriner hekime haksız fiil sorumluluğuna kıyasen daha sınırlı bir sorumluluk yüklendiği görülmektedir. Burada veteriner hekim, yaptığı tedaviden ancak zenginleştiği ölçüde veya iyiniyetli olmaksızın elden çıkardığı zenginleşme miktarıyla sorumludur. Buna karşılık, Türk Borçlar Kanunu'nun 527. maddesinde ise, vekâletsiz iş görenin (veteriner hekimin) her türlü ihmalden sorumlu olacağı hüküm altına alınmıştır. İş görenin bu işi, iş sahibinin (hayvan sahibinin) karşılaştığı zararı veya zarar tehlikesini gidermek üzere yapması durumunda sorumluluğunun daha hafif olacağına da madde metninde yer verilmektedir. Ancak tıbbî müdâhalelerde aciliyetin, aynı türdeki olaylarda gösterilmesi gerekli özenin hafifletilmesi için haklı bir sebep oluşturmayacağı kabul edilmektedir.⁸⁸ Bu sebeple madde hükmü eleştirilmektedir. Veteriner hekim, hayvan sahibinin hayvanın üzerinde belirli bir tedavi yönteminin uygulanmasına karşı olduğunu biliyorsa ya da somut olayın özelliklerine göre bilmesi gerekiyorsa, Türk Borçlar Kanunu'nun 527. maddesinin 2. fıkrası gereğince tüm zararlardan ve beklenmedik halden dâhi sorumlu olur. Veteriner hekimin sorumluluktan kurtulabilmesi için, müdâhalede bulunmamış olsaydı dâhi bu zararın beklenmedik hal sonucunda gerçekleşeceğini ispat etmesi gerekir (TBK.m.527/f.2).

⁸⁶ H. Gökçe Özdemir, Roma ve Türk Hukuklarında Vekâletsiz İş Görme, Seçkin Yayınevi, Ankara 2001, s. 93; Ayrıntılı bilgi için bkz. Demir, Hastane, s. 197 vd.

⁸⁷ Demir, Hastane, s. 198.

⁸⁸ Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 114; Petek, Sağlık, s. 98.

C. Veteriner Hekimin Adam Çalıştıran Olarak Kusursuz Sorumluluğu

Kusursuz sorumluluk sebebi olan adam çalıştıranın sorumluluğu da, veteriner hekim ile hayvan sahibi arasında sözleşme bulunmayan hallerde söz konusu olabilir. Bunun için, Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesi gereğince, veteriner hekimin yanında çalışan personelin hayvana ve dolayısıyla üçüncü kişi sayılan hayvan sahibine yönelik zarar verici bir fiili bulunmalıdır. Bununla birlikte, veteriner hekim ile zarar veren yardımcı sağlık hizmetleri personeli⁸⁹ arasında bir istidam, bağımlılık ilişkisi⁹⁰ bulunmalı, zarar hizmetin ifası sırasında ve hizmetle ilgili olarak meydana gelmiş olmalıdır. Bir haksız fiil sorumluluğu olan adam çalıştıranın sorumluluğunda da, haksız fiil sorumluluğunun kusur dışında⁹¹ diğer koşullarının gerçekleşmesi gerekir. Bu durumda adam çalıştıran konumundaki veteriner hekim, hiçbir kusuru olmasa da,⁹² adam çalıştıranın sorumluluğu hükümlerine göre sorum-

⁸⁹ "Yardımcı sağlık hizmetleri personeli, veteriner hekime, hayvan sağlığı hizmeti sırasında yardımcı olan ve veteriner hekim sorumluluğunda görev yapan hayvan sağlık teknisyeni/teknikeri, veteriner sağlık teknisyeni/teknikeri, sağlık teknikeri ve laborantıdır" (Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği m. 4/f.1/y). "Hastanelerde, yardımcı sağlık hizmetleri personeli olarak görev yapacak olan personel, kendi yetkileri ile sınırlı işleri veteriner hekimin sorumluluğunda yürütür." (Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği m. 9/6). "Muayenehanelerde veya polikliniklerde, yardımcı sağlık hizmetleri personeli adı altında görev yapacak olan personel, kendi yetkileri ile sınırlı işleri veteriner hekimin sorumluluğunda yürütebilir." (Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği m. 13/2).

⁹⁰ Bağımlılık ilişkisinin en önemli unsuru, adam çalıştıranın amaç ve menfaatine yönelmesidir. Geçici veya sürekli, ivazlı veya ivazsız bir hizmet olabileceği gibi, bir sözleşmeye, fiili bir ilişki veya bir aile hukuku ilişkisine de dayanabilir (Petek, Sağlık, s. 159).

⁹¹ Adam çalıştıranın somut olayda ayrıca kusuru da bulunuyorsa, bunun ek kusur olarak dikkate alınacağı ve illiyet bağının kesilmesine yol açan sebeplerle sorumluluktan kurtulmaya engel olacağı ifade edilmektedir (Veysel Başpınar, Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu, Yetkin Yayınevi, 2. Bası, Ankara 2004, s. 211).

⁹² HGK., 12.11.2003, 21-673/641: " ..Borçlar Kanunu'nun 55. maddesi (TBK.m.66) kusursuz sorumluluk arasına konulmuştur. Bu nedenle 55. madde (TBK.m.66) hükmü kusur sebebine dayanılarak değil fakat sosyal tehlike dolayısıyla kabul edilmiş hükümlerden sayılmaktadır. Borçlar Kanunu'nun 55. madde (TBK.m.66) hükmünün sosyal tehlike esasına dayandığı kabul edilince, bir kimsenin bir işini görmekle görevlendirdiği diğer kimsenin bu işi görmesi nedeniyle meydana gelen zarardan, ne kendisinin ne de iş görenin herhangi bir kusuru aranmaksızın sorumlu tutulacağı sonucuna varılır. Bu esas "nimet külfete göredir" şeklinde anlatılabilir. Bu nedenle bir kimseyi işinde kullanarak onun emeğinden fayda sağlayan kimsenin, kullanılan adamın işini gördüğü sırada neden olduğu zararlardan da sorumlu tutulması yani elde ettiği nimete karşılık külfete de katlanması hakka-

lu tutulurken; kusuru bulunan yardımcı sağlık personeli de, haksız fiil hükümlerine göre sorumlu tutulabilir.⁹³ Böylece veteriner hekim ve yardımcı sağlık personeli, Türk Borçlar Kanunu'nun 61. maddesinde yer verilen, "*Birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır.*" hükmü doğrultusunda müteselsilen sorumlu tutulurlar. Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesinin 2. fıkrasına göre, veteriner hekim, zararın doğmaması için çalışanını seçerken, gözetim ve denetimde bulunurken, işiyle ilgili talimat verirken gerekli özeni gösterdiğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilir. Veteriner hekim, bu şekilde sorumluluktan kurtulmak yerine, ödediği tazminatı kusuru oranında istihdam edilene rücu etme yolunu da tercih edebilir (TBK. m. 66/f. 4). Bunların dışında, veteriner hekim bir klinik işletiyorsa, kliniğin çalışma düzeninden kaynaklanan zararlar sebebiyle Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesinin 3. fıkrası gereğince organizasyon sorumluluğu kapsamında da sorumlu tutulabilir. Burada kliniğin mevcut işleyişinden ya da yemek, barınma hizmetlerinden kaynaklanan sorunlar, yardımcı kişiye uygun malzeme ve araç sağlanmaması, yardımcının aşırı iş yükü altında çalıştırılması, klinikteki tıbbî alet ve makinalardaki arızalar veya yeterli personel bulundurulmaması sebebiyle meydana gelen zararlar sonucunda klinik işleteni veteriner hekim, ancak kliniğin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat ettiği takdirde sorumluluktan kurtulabilir; aksi halde zararı gidermekle yükümlüdür.

V. SORUMLULUĞUN HUKUKÎ SONUCU OLARAK TAZMİNAT DAVASI

Hayvanın yaşamına ve bedensel bütünlüğüne yönelik tıbbî müdâhalelerin hukuka aykırı ve kusurlu olarak uygulanması sebebiyle

niyete uygundur." (KHYK-J).

⁹³ 11. HD., 23.11.2004, 1960/11435: "BK.nun 55 nci maddesi (TBK.m.66) gereğince adam kullananın tazminat ile sorumlu tutulabilmesi için, kendisinin kusuru şart olmadığı gibi, kullandığı adamın dahi kusuru kanunî şartlardan değildir. Somut olayda, zararı doğuran olay davalı işverenin işinin görüldüğü, işverenin emir ve talimatı dâhilinde hareket edildiği sırada meydana geldiğinden, nedensellik bağı çerçevesinde işverenin mal varlığına risk yükleyen tehlike (risk) esasına dayanan sorumluluk hükümlerine ve çalışanlar bakımından da haksız fiil hükümlerine göre tarafların sorumlu tutulması gerekirken, yazılı olduğu şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir." (KHYK-J).

le hayvan sahibi, maddî ve manevî yönden zarar görmüşse, bu durumda hayvan sahibinin başvuracağı dava tazminat davasıdır. Zararın miktarını ispat yükü, Türk Borçlar Kanunu'nun 50. maddesinin 1. fıkrası gereğince hayvan sahibine aittir. Türk Borçlar Kanunu'nun 50. maddesinin 2. fıkrası gereğince, uğranılan zararın miktarının tam olarak ispat edilemediği hallerde hâkime, olayların olağan akışı ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirleme yetkisi tanınmaktadır. Türk Borçlar Kanunu'nun 52. maddesinin 1. fıkrasına göre, hayvan sahibi, zararı doğuran fiile razı olmuş veya hayvan sahibinin kusuru zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş, tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise, bu durum tazminattan indirim sebebi teşkil edebilir ya da tazminat tamamen reddedilebilir. Tazminat miktarından indirime sebep olacak bir başka durum ise, zarara hafif kusuru ile sebep olan tazminat yükümlüsünün tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşeceği ve hakkaniyetin de gerektirdiği haller olarak Türk Borçlar Kanunu'nun 52. maddesinin 2. fıkrasında hüküm altına alınmıştır.

A. Davanın Konusu

1. Maddî Tazminat

Maddî tazminat kapsamında talep edilen malvarlığı zararlarında tazminatın amacı, malvarlığının haksız fiilden önceki duruma gelmesini temin etmektir.⁹⁴ Zararın tazmininde, zarar vereni cezalandırmak ya da zarar göreni zenginleştirmek amaçlanmaz. Bu sebeple, uğranıldığı ispat olunan maddî zarar miktarından daha fazla tazminata hükmedilemez.⁹⁵ Hayvan sahibi maddî tazminat davasında, hayvanına uygulanan hatalı tıbbî müdâhale sebebiyle uğradığı fiili zararlarını ve yoksun kaldığı kârını talep edebilir. Kanaatimizce, hayvan sahibinin maddî tazminat talebi de, insanlar üzerinde uygulanan tıbbî müdâhalelerde olduğu gibi niteliklerine uygun düştüğü ölçüde Türk Borçlar Kanunu'nun 53. ve 54. maddelerindeki hükümlere dayanabilir. Türk Borçlar Kanunu'nun 54. maddesi kapsamında, hayvanı bedensel zarara uğrayan kimse hayvanının tedavisine ilişkin giderlerini talep

⁹⁴ Eren, Borçlar, s. 762; Kılıçoğlu, s. 416.

⁹⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 583; Oğuzman/Öz, s. 84; Eren, Borçlar, s. 724.

edebilmelidir.⁹⁶ Hayvan sahibi, konuşma yeteneği olan papağanı ile gittiği gösterilerden para kazanan bir animator veya hayvanları sayesinde para kazanan bir sirk işletmecisi olabilir. Hayvan sahibi, hayvancılık veya faytonculuk yaparak ya da ev ve süs hayvanı satıcılığı ile geçimini sağlıyor da olabilir. Böyle durumlarda hayvan sahibinin, hatalı tıbbî müdâhale sebebiyle hayvanının yaralanması veya sakatlanması halinde mesleğinde uğradığı kazanç kaybını ve ekonomik geleceğinin sarsılmasından doğan zararlarını da talep edebileceği kabul edilmelidir. Bununla birlikte, Türk Borçlar Kanunu'nun 53. maddesine göre, hukuka aykırı ve kusurlu şekilde uygulanan tıbbî müdâhale hayvanın ölümüne sebep olmuşsa, maddî tazminat talebi, defin giderleri ile ölüm hemen gerçekleşmemişse hayvan sahibinin hayvanı için yaptığı tedavi giderlerini de içerebilir.

2. Manevî Tazminat

İnsanlar üzerinde uygulanan tıbbî müdâhaleler için kabul edildiği gibi,⁹⁷ veteriner hekimin yanlış teşhis koyması ya da uygun olmayan tedavi yöntemini uygulaması sebebiyle hayvanın bedensel bütünlüğü zarar görmüşse, manevî tazminata konu zarar, hayvan sahibinin acı ve ıstırap duyması, yaşama sevincinin yok olması⁹⁸ ya da azalması halinde ortaya çıkan zarardır. Manevî tazminat davasıyla, manevî acıların giderilmesi (tazmini) değil, bir anlamda dindirilmesi veya yatıştırılması amaçlanır.⁹⁹ Yargıtay kararlarında, manevî tazminatın miktarının birden çok şartın ve somut olayın özelliklerinin değerlendirilmesi suretiyle hâkimin takdirine bırakıldığı, hakkaniyete uygun bir miktara hükmedilmesi gerektiği ve hükmedilen manevî tazminat

⁹⁶ Ev alanında, maddî veya kazanç amacı olmaksızın beslenen hayvanların tedavi masrafları hayvanın satış değerini aşılırsa, bunun zarar verenden talep edilebileceği yönünde İsviçre Borçlar Kanunu, Avusturya ve Alman Medenî Kanunları'ndaki kanunî düzenlemelere (bkz. yukarıda II, B, Sorumluluğun Nesnesi) benzer şekilde Türk Hukukunda da düzenlemeler yapılması ile bu konuda yaşanacak tereddütlerin ortadan kalkması sağlanabilir.

⁹⁷ Demir, Hekim, s. 250.

⁹⁸ Yavuz İpekyüz, s. 146.

⁹⁹ 13.HD., 17.06.1996, 3880/6163: "Manevî tazminat zarara uğrayana bir huzur duygusu vermeli, ruhî ızdırabın dindirilmesini amaç edinmelidir. Esasen manevî tazminatın fonksiyonu bu noktada toplanmaktadır. O nedenle tazminatın miktarı tayin edilirken, bu amaç ve fonksiyonun göz ardı edilmemesi kaçınılmazdır." (Özkan/Akyıldız, s. 362-363).

miktarının bir taraf için ceza, diğer taraf için zenginleşme aracı olmaması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁰⁰ Türk Borçlar Kanunu'nun 56. ve 58. maddeleri, genel olarak manevî tazminat talebinin dayanağını oluşturmaktadır. Bununla birlikte öğretide, Türk Borçlar Kanunu'nun 56. ve 58. maddelerinde düzenlenen manevî tazminat isteminin konusunun, maddî kişisel varlıklara ve maddî olmayan kişisel varlıklara saldırı halinde ortaya çıkan manevî zarar olarak ayrı ayrı incelenmesi gerektiği ifade edilmekte ve her iki hükmün aynı madde altında düzenlenmemiş olması eleştirilmektedir.¹⁰¹ Kişinin yaralanması halinde bedensel bütünlüğünün zedelenmesi veya ölümü halinde maddî kişisel varlıklara bir saldırı olduğundan Türk Borçlar Kanunu 56. madde hükmü kapsamında manevî zarar talep edilmesi gerektiği belirtilmektedir.¹⁰² Buna karşılık, maddî nitelikte olmayan kişisel varlıkların (şeref, haysiyet, özel yaşam, ses, isim, resim, özgürlükler gibi) ihlâlinden ya da anı değeri yüksek bir eşyanın parçalanmasından duyulan üzüntü hallerinin ise, Türk Borçlar Kanunu'nun 58. madde hükmü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.¹⁰³ Bu kabule göre, mevcut mevzuatımız doğrultusunda hukukî anlamda eşya olarak kabul edilen hayvanın, tıbbî müdâhale sonucunda bir zarara uğraması halinde hayvan sahibinin duyduğu üzüntü sebebiyle ortaya çıkan manevî zararı için Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesi doğrultusunda manevî tazminat talebi¹⁰⁴ mümkün olmalıdır.¹⁰⁵ Bununla birlikte, kişilik hakkının ihlâli sebebiyle ileri sürülen manevî tazminat talebinin Türk Medenî Kanunu'nun 25. maddesinin 3. fıkrası hükmüne dayandırılması da mümkündür.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Bkz. 13. HD., 23.05.2003, 3392/6425 (KHYYK-J).

¹⁰¹ Kılıçoğlu, s. 440, 448.

¹⁰² Oğuzman/Öz, s. 277 vd.; Eren, Borçlar, s. 781; Kılıçoğlu, s. 441-444.

¹⁰³ Oğuzman/Öz, s. 256 vd.; Eren, Borçlar, s. 781; Kılıçoğlu, s. 444-446.

¹⁰⁴ Hayvanın ölümü ya da yaralanması halinde hak sahibinin duyduğu acı ve üzüntüye karşılık ödenecek manevî tazminatın belirlenmesinde, hayvanın ne şekilde, nasıl yaralandığı, kalıcı bir sakatlığının oluşup oluşmadığı, sahibi tarafından ona ne kadar süreyle bakıldığı gibi hususların dikkate alınması gerektiği kabul edilmektedir (Genç Arıdemir, s. 345).

¹⁰⁵ Yaralanan ve ölen ev hayvanı için onu idare edenin veya yakının manevî tazminat isteyebileceği yönünde İsviçre Borçlar Kanunu'ndakine benzer bir düzenlemenin (bkz. yukarıda II, B, Sorumluluğun Nesnesi) hukukumuzda da getirilmesi suretiyle uygulamada bu konuda yaşanacak tereddütlerin önüne geçilmesi mümkün olabilir.

¹⁰⁶ Eren, Borçlar, s. 781; Ayan, Tıbbî Müdâhale, s. 123; Yavuz İpekyüz, s. 147; Petek, Estetik Ameliyat, s. 232. Aynı yönde 4.HD., 16.10.1979, 6924/11432: "MK'nun 24.

B. Görevli ve Yetkili Mahkeme

1. Görevli Mahkeme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 2. maddesinde *"Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir. Bu kanunda ve diğer kanunlarda aksine düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesi diğer dava ve işler bakımından da görevlidir."* hükmü yer almaktadır. Bu durumda, veteriner hekim ile hayvan sahibi arasında sözleşme bulunmayan hallerde, bağımsız çalışan veteriner hekimler veya diğer yardımcı sağlık personeli aleyhine haksız fiil sorumluluğu, adam çalıştırmanın sorumluluğu veya vekâletsiz iş görme hükümlerine dayanılarak açılan maddî ve manevî tazminat davalarında görevli mahkeme, asliye hukuk mahkemesidir.¹⁰⁷ Buna karşılık, Bakanlık tarafından görevlendirilen veya 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu kapsamında belediye bakımevleri ve diğer kamu hastaneleri bünyesinde görev yapan veteriner hekimler aleyhine ise, ancak görevden ayrılabilir kişisel kusurları bulunduğu takdirde asliye hukuk mahkemelerinde dava açılabilir;¹⁰⁸ aksi halde davanın idareye yöneltmesi gerekir.¹⁰⁹

---

maddesinde düzenlenen (TMK.m.25) ve BK.49. maddesi (TBK.m.58) ile de teyit edilen esas kural uyarınca manevî tazminat istenebilmesi, kişisel hak ve yararların halele uğraması hallerinde mümkündür". (KHYK-J).

¹⁰⁷ Aynı yönde HGK, 17.02.2010, 4-61/84 : "... taraflar arasında sözleşme ilişkisi bulunmadığından ve uyumsuzluğu doğuran asıl hukuki ilişki, "haksız fiil" den kaynaklandığından, eldeki davaya genel hükümlere göre Asliye Hukuk Mahkemesinde bakılması gerekir." (KHYK-J).

¹⁰⁸ Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, 5.6.2006, 26/75: "...Olayımızda, adli yargı yerinde, tazminatın konusunu oluşturan zararın davalı doktorun kişisel kusurundan doğduğu iddiasıyla doğrudan doğruya doktora karşı dava açıldığı, idarenin sorumluluğunu gerektiren bir görev ya da hizmet kusurundan söz edilmediği anlaşılmıştır. Dava idareye karşı açılmadığından idari yargı yerince idarenin sorumluluğunun saptanmasına da olanak bulunmamaktadır. Belirtilen duruma göre, kişisel kusuruna dayanılarak doğrudan doğruya kamu görevlisinin aleyhine açılan tazminat davasının, özel hukuk hükümleri çerçevesinde görüş ve çözümünde adli yargı yerinin görevli olduğu açıktır...Davanın çözümünde adli yargının görevli olduğuna...oybirliği ile kesin olarak karar verildi." (KHYK-J).

¹⁰⁹ 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 3. maddesinin, 16.02.2012 tarihinde Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmesi sebebiyle, 01.10.2011 tarihi ile iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlanma tarihi olan 19.05.2012 tarihi arasında meydana gelen olaylara konu zararlarda idare aleyhine açılacak tam yargı (tazminat) davalarında asliye hukuk mahkemeleri görevlidir. Buna karşılık, belirtilen tarihler haricinde idareye karşı açılacak davalarda ise,

2. Yetkili Mahkeme

Veteriner hekimin hatalı tıbbî müdâhalesinden kaynaklanan ve sözleşme bulunmayan hallerde açılan maddî ve manevî tazminat davalarında yetkili mahkeme, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 6. maddesinin "*Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir.*" genel hükmü gereğince belirlenebilir. Bununla birlikte, haksız fiil sorumluluğuna dayandırılan tazminat davalarının, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 16. maddesi gereğince haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesinde de açılması mümkündür. Veteriner hekim bir yerde geçici olarak görev yapıyorsa ve orada bulunuyorsa, orada bulunması uzunca bir süre devam edecekse, bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olabileceği de Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 8. maddesinde belirtilmektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 7. maddesinde de, birden fazla davalının bulunduğu hallerde davanın, bunlardan birinin yerleşim yerinde açılabilmesi, ancak dava sebebine göre kanunda davalıların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan bir mahkeme belirtilmişse, o yer mahkemesinde davaya bakılabileceği belirtilmektedir. Belirtilen hükümlerin hiçbiri kesin yetki kuralı değildir. Bu sebeple, davacının davasını ikame edeceği yetkili mahkeme hakkında seçim hakkı bulunmaktadır.

C. Zamanaşımı

Taraflar arasında sözleşme bulunmayan hallerde, zarar gören hayvan sahibi tarafından açılacak davalar, Türk Borçlar Kanunu'nun 72. maddesi uyarınca zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği¹¹⁰ tarihten itibaren 2 yıllık ve fiilin işlendiği tarihten itibaren 10 yıllık zamanaşımı süresine tâbidir. Buna karşılık, aynı hükümde yer verildiği üzere, veteriner hekimin haksız fiili Türk Ceza Kanunu'na

2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanunu'nun 12. maddesi uyarınca idare mahkemeleri görevlidir.

¹¹⁰ Burada zararın öğrenilmesinin, tazminat hesabı için gereken zararın kapsamının ve miktarının öğrenilmesi değil; zararın varlığının, niteliği ve esaslı unsurlarının öğrenilmesi anlamına geldiği kabul edilmektedir (Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 718-719; Oğuzman/Öz, s. 72; Eren, Borçlar, s. 831; Kılıçoğlu, s. 489; Antalya, s. 768-769).

göre suç teşkil ediyorsa ve ceza kanunları daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörüyorsa, veteriner hekim hakkında açılacak tazminat davasının zamanaşımı süresi de suçun bağlı olduğu ceza zamanaşımı süresine göre belirlenir. Bunların dışında, adam çalıştıran sıfatıyla sorumlu tutulan veteriner hekim, diğer yardımcı sağlık hizmetleri personeline veya birden fazla kişinin birlikte bir zarara sebebiyet vermeleri halinde de müteselsilen sorumlu olanlar birbirlerine karşı rücu davası açabilirler. Bu durumda dava, Türk Borçlar Kanunu'nun 73. maddesi gereğince, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu olunan kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak 2 yıllık ve herhalde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak 10 yıllık zamanaşımı süresine tâbi olur.

VI. SORUMLULUKTAN KURTULMANIN YOLLARI

A. Nedensellik Bağının Kesilmesi

Veteriner hekim, hasta hayvan üzerinde hukuka aykırı ve kusurlu şekilde uyguladığı tıbbî müdâhale ile meydana gelen zarar arasındaki nedensellik bağının aşağıda ele alınan sebeplerden biriyle kesildiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulabilir.

1. Mücbir Sebep

Mücbir sebep, meydana gelen zararlı sonuca mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde sebep olan, gerçekleşme şekli ve yoğunluğu itibarıyla olayların normal akışına göre öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü olay olarak tanımlanmaktadır.¹¹¹ Mücbir sebebin varlığı sebebiyle nedensellik bağının kesildiğinin ve zarar verenin sorumluluktan kurtulduğunun kabul edilebilmesi için, hukuk kuralının ihlâline mücbir sebebin yol açması ve zarar verenin mücbir sebebi ispatlaması gerekir. Örneğin, veteriner hekimin hayvana uyguladığı tedavi sırasında meydana gelen yer sarsıntısı sonucunda, hayvanın, üzerine düşen dolabın altında kalarak ölmesi hâlinde veteriner heki-

¹¹¹ Zahit İmre, Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1949, s. 201; Fikret Eren, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No:361, Ankara 1975, s. 176; Eren, Borçlar, s. 557; Petek, Sağlık, s. 169.

min davranışı ile hasta hayvanın ölümü arasındaki illiyet bağı beklenmedik bir olay nedeniyle kesilmiştir. Bu sebeple, veteriner hekim hayvanın ölümünden sorumlu tutulamaz.

1. Zarar Görenin Ağır Kusuru

Zarar verenin sorumluluktan tamamen kurtulabilmesi için, zarar görenin kusuru¹¹² nedensellik bağına kesecek düzeyde olmalıdır. Somut bir olay kapsamında, veteriner hekimin hukuka aykırı ve kusurlu müdahalesi zararlı sonucu doğurmaya tek başına elverişli olsa da; zarar görenin ağır kusurlu davranışı hukuka aykırı fiili bertaraf ederek zararlı sonucun tek sebebi haline gelebilir. Başka bir deyişle, hayvan sahibinin üzerine düşen yükümlülüklerine¹¹³ aykırı davranması sebebiyle zarar meydana gelirse, kusurun derecesine göre veteriner heki-

¹¹² Zarar görenin kusuru, makûl bir insanın aynı şartlar altında kendi yararına olarak yapmaması gereken şeyleri yapması veya yapması gereken şeyleri yapmaması olarak ifade edilmektedir (Eren, Borçlar, s. 572).

¹¹³ "Bir hayvanı, bakımının gerektirdiği yaygın eğitim programına katılarak sahiplenen veya ona bakan kişi, hayvanı barındırmak, hayvanın türüne ve üreme yöntemine uygun olan etolojik (içgüdüsel) ihtiyaçlarını temin etmek, sağlığına dikkat etmek, insan, hayvan ve çevre sağlığı açısından gerekli tüm önlemleri almakla yükümlüdür." (Hayvanları Koruma Kanunu m. 5/f. 1). "Bu Kanunun hayvanları korumaya yönelik hükümlerine aykırı hareket eden ve bu suretle bulundurduğu hayvanların bakımını ciddi şekilde ihmal eden ya da onlara ağrı, acı veya zarar veren kişilerin denetimle yetkili merci tarafından hayvan bulundurması yasaklanır ve hayvanlarına el konulur. Söz konusu hayvan yeniden sahiplendirilir ya da koruma altına alınır." (Hayvanları Koruma Kanunu m. 24). "Ev ve süs hayvanı veya kontrollü hayvanı bulunduranlar ile yeni hayvan sahiplenecekler; hayvanın türüne uygun olan etolojik ihtiyaçlarını karşılamak, gerekli aşılarını ve tedavilerini veteriner hekime yaptırmak, sağlığına dikkat etmekle, görevli ve sorumludur." (Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği m. 10/f. 1/c). "Hayvan hastalıkları ile mücadele, tedavi veya koruyucu amaçla hükümet veteriner hekiminin yahut onun görevlendireceği veteriner sağlık teknisyeninin yapacağı aşı, serum ve ilaç uygulamalarını hayvan sahipleri yaptırmaya mecburdur. Hayvan sahipleri bu maksatla lüzumlu araç ve gereçleri temin eder ve hükümet veteriner hekiminin alınmasını istediği tedbirleri yerine getirir." (Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Yönetmeliği m. 47). "İhbarı zorunlu hastalıklara karşı tedavi veya koruyucu amaçla resmî veteriner hekim, yetkilendirilmiş veteriner hekim ya da yardımcı sağlık personeli tarafından yapılacak Bakanlıkça programlanmış aşı, serum ve ilaç uygulamalarını hayvan sahipleri yaptırmaya mecburdur. Hayvan sahipleri bu maksatla gerekli araç ve gereçleri temin eder ve resmî veteriner hekimin alınmasını istediği tedbirleri alır. Aşı, serum ve ilaç uygulamaları resmî veteriner hekimin tespit edeceği yerde veya ayrı ayrı yerlerde yapılır." (Bulaşıcı Hayvan Hastalıkları ile Mücadelede Uygulanacak Genel Hükümlere İlişkin Yönetmelik m. 25/f. 7).

min tazminat yükümlülüğü ortadan kalkabilir. Örneğin, bulaşıcı hastalığı olan bir hayvan, aşılarının hayvan sahibi tarafından zamanında yaptırılmaması sebebiyle ölmüşse, bu durumda hayvana sonradan uygulanan tedavi hatalı olsa bile veteriner hekim hayvan sahibinin ağır kusuru sebebiyle sorumluluktan kurtulabilir.

2. Üçüncü Kişinin Ağır Kusuru

Zarar verenin sorumluluktan kurtulabilmesi için, üçüncü kişinin¹¹⁴ kusuru da nedensellik bağına kesecek düzeyde olmalıdır. Aksi halde üçüncü kişinin kusuru, yalnızca zararlı sonucun sebeplerinden biri sayılır. Bu durumda müteselsil sorumluluk gündeme gelir. Örneğin, hatalı tıbbî müdahale uygulanan bir hayvan, daha sonra araba çarpması ve çarpan sürücünün hayvanı zamanında tedavi ünitesine götürmemesi¹¹⁵ sebebiyle ölmüşse, bu durumda üçüncü kişinin ağır kusurunun varlığı veteriner hekimi sorumluluktan kurtarabilir.

B. Kurtuluş Kanıtı Getirilmesi

Adam çalıştırmanın sorumluluğu hükümlerine göre sorumlu tutulan veteriner hekimin, zararın meydana gelmesinde kendi kusurunun veya yardımcı kişinin kusurunun olmadığını ispat ederek sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Ancak veteriner hekimin, Türk Borçlar Kanunu'nun 66. maddesinin 2. fıkrası gereğince, öğretilde kurtuluş kanıtı olarak isimlendirilen, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulması mümkündür.

SONUÇ

Veteriner hekim ile hayvan sahibi arasında sözleşme ilişkisi bulunmayan veya sözleşmenin geçersiz olduğu hallerde, veteriner he-

¹¹⁴ Üçüncü kişi, zarar veren ve zarar gören ile bu kişilerin sorumluluğu altındaki yardımcı dışındaki kişidir.

¹¹⁵ "Bir hayvana çarpan ve ona zarar veren sürücü, onu en yakın veteriner hekim ya da tedavi ünitesine götürmek veya götürülmesini sağlamak zorundadır." (Hayvanları Koruma Kanunu m. 21).

kimin hasta hayvana yönelik uyguladığı hukuka aykırı ve kusurlu tedavi sonucunda hayvan ve dolayısıyla hayvan sahibi bir zarara uğramış olabilir. Bu durumda taraflar arasındaki uyuşmazlık, culpa in contrahendo sorumluluğu, haksız fiilden kaynaklanan sorumluluk, vekâletsiz iş görmeden kaynaklanan sorumluluk veya adam çalıştıranın sorumluluğu hükümlerine göre çözümlenebilir. Hukukî düzenlemelerde yer verilen yükümlülükler ve meslekî kurallara aykırı davranan, hasta hayvanın tedavisinde gerekli tıbbî özeni göstermeyen, daha önce yeterince denenmiş, bilimsel, çağdaş tanı ve tedavi yöntemlerini kullanmayan, tedavi esnasında öğrendiği sırları açıklayan, hayvan sahibini tedavi konusunda aydınlatmayan, hayvan sahibine gerekli uyarı ve önerilerde bulunmayan veteriner hekim, diğer hukukî şartlar da gerçekleştiği takdirde maddî ve manevî tazminat davaları ile karşı karşıya kalabilir. Böyle bir durumda veteriner hekimin ancak, mücbir sebebi, üçüncü kişinin veya zarar görenin ağır kusurunu ispatlayarak veya adam çalıştıran sıfatıyla sorumlu tutulmuş ise, kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulması mümkün olabilir. Her ne kadar veteriner hekimin, hukuka aykırı tıbbî müdâhalesi sebebiyle niteliklerine uygun düştüğü ölçüde Türk Borçlar Kanunumuzdaki genel hükümler kapsamında sorumlu tutulabileceği söylene de, bu konuda özel düzenlemelere ihtiyaç olduğu da bir gerçektir. İsviçre Medenî Kanunu ve İsviçre Borçlar Kanunu'nda olduğu gibi, Türk Medenî Kanunu'muza ve Türk Borçlar Kanunu'muza gerek hayvanın hukukî niteliğine gerekse hayvanlar üzerinde uygulanan tıbbî müdâhalelerde maddî-manevî tazminat istemlerine ilişkin hükümlerin getirilmesi ile hayvanların daha iyi bir şekilde korunmaları mümkün olabilir.

Hayvanların son zamanlarda insanların hayatında eskiye kıyasen oldukça önemli bir yer edindikleri yadsınamaz bir gerçektir. Evlerini, özellikle kedi ve köpeklerle paylaşan kişi sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Günümüzde yargısal sürecin uzun sürmesi veya ispat zorlukları sebebiyle, hayvanı tıbbî müdâhale sebebiyle zarara uğrayan hayvan sahiplerinin veteriner hekime karşı hukukî yollara başvurdukları sık görülen bir durum değildir. Ancak gelecekte, hayvan sahipleri tarafından veteriner hekimlere karşı ikame edilen maddî-manevî tazminat davalarının daha sık görüleceği kanaatindeyiz.

Kaynakça¹¹⁶

- Akipek Jale/Akıntürk Turgut, Eşya Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul 2009.
- Akipek Jale/Akıntürk Turgut/Ateş Karaman Derya, Türk Medenî Hukuku: Başlangıç Hükümleri: Kişiler Hukuku, Beta Yayınevi, C. 1, 11. Bası, İstanbul 2014.
- Aksoy Dursun Sanem, Eşya Kavramı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Antalya Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, C. 1, 2. Bası, İstanbul 2013.
- Ayan Mehmet, Eşya hukuku II, Mülkiyet, Mimoza Yayıncılık, 7. Bası, Konya 2014 (Eşya).
- Ayan Mehmet, Tıbbî Müdâhelelerden Doğan Hukukî Sorumluluk, Kazancı Yayınevi, Ankara 1991 (Tıbbî Müdâhale).
- Başagaç Gül R. Tamay, "Hasta Hakları Ve Veteriner Hekimlerin Yasal - Ahlâkî Sorumlulukları", *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 2007, C. 78, S. 3, s. 58-62.
- Başpınar Veysel, Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankanın) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu, Yetkin Yayınevi, 2. Bası, Ankara 2004 (Özen Borcu).
- Başpınar Veysel, Mülkiyet Hakkını İhlâl Eden Müdâhaleler, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009 (Mülkiyet Hakkı).
- Cansel Erol, Türk Menkul Rehni Hukuku (Teslim Şartlı Menkul Rehni), Sevinç Matbaası, C. 1, Ankara 1967.
- Çetin Gürsel, "Tıbbî Malpraktis", Yeni Yasalar Çerçevesinde Hekimlerin Hukukî ve Cezaî Sorumluluğu, Tıbbî Malpraktis ve Adli Raporların Düzenlenmesi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sempozyum Dizisi No: 48, 2006, s. 31-42.
- Demir Mehmet, Tıbbî Organizasyon Kusuru Açısından Hastanelerin Hukuksal Sorumluluğu, Turhan Kitabevi, Ankara 2010 (Hastane).
- Demir Mehmet, "Hekimin Sözleşmeden Doğan Sorumluluğu", *AÜHFD.*, Ankara 2008, C. 57, S. 3, s. 225-252 (Hekim).
- Durdu Hüseyin, Sağlık Mesleğinde Hukukî Sorumluluk, Adalet Yayınevi, İzmir 1986.
- Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınevi, 16. Bası, Ankara 2014 (Borçlar).
- Eren Fikret, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No:361, Ankara 1975 (İlliyet).
- Ertaş Şeref, Eşya Hukuku, Fakülteler Barış Yayınevi, 11. Bası, İzmir 2014 (Eşya).
- Ertaş Şeref, "Alman Hukukunda Hekimin Meslekî Kusurdan Sorumluluğu" *Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, İzmir 1981, s.173-204 (Meslekî Kusur).
- Esener Turhan/Güven Kudret, Eşya Hukuku, Yetkin Yayınevi, 5. Bası, Ankara 2012.
- Genç Arıdemir Arzu, "Hayvanların Hukukî Konumlarının İyileştirilmesi Amacıyla İsviçre Medenî Kanunu ve Borçlar Kanunu'nda Yapılan Değişikliklere Genel Bir Bakış", Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2009,

¹¹⁶ Birden fazla yayınına atıf yapılan yazarların eserlerinde, ilk atıflar hariç olmak üzere yazarın soyadı ile birlikte parantez içindeki kısaltmalar kullanılmıştır.

C. 1, s. 327-348.

İmre Zahit, Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri, İsmail Ak-
gün Matbaası, İstanbul 1949.

Kılıçoğlu Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 18. Bası, An-
kara 2014.

Oğuzman M. Kemal/Öz M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçı-
lık, C. 2, 11. Bası, İstanbul 2014.

Oğuzman M. Kemal/Seliçi Özer/Oktay-Özdemir Saibe, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi,
17. Bası, İstanbul 2014.

Oral Tuğçe, "Veteriner Hekimin Sözleşme Dışı Sorumluluğu", *Türkiye Adalet Akademi-
si Dergisi*, Ankara 2014, Y. 5, S. 16, s. 319-335.

Özdemir H. Gökçe, Roma ve Türk Hukuklarında Vekâletsiz İş Görme, Seçkin Yayı-
nevi, Ankara 2001.

Özgül Mehmet Emin, Yeni Tıbbî Yöntemlerin Hukuka Uygunluğu, On İki Levha Ya-
yıncılık, İstanbul 2010.

Özkan Hasan/Akyıldız Sunay, Hasta-Hekim Hakları ve Davaları, Seçkin Yayınevi,
2. Bası, Ankara 2012.

Petek Hasan, "Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukukî
Sorumluluk", *DEÜHFD.*, İzmir 2006, C.8, S.1, s. 177-239 (Estetik Ameliyat).

Petek Hasan, Sağlık Hukuku, Anadolu Üniversitesi Yayını No:2859, Eskişehir 2013
(Sağlık).

Savaş Halide, Yargıya Yansıyan Tıbbî Müdâhale Hataları Tıbbî Malpraktis- Tıbbî Da-
vaların Seyri ve Sonuçları, Seçkin Yayınevi, 3. Bası, Ankara 2013.

Sirmen Lale, Eşya Hukuku, Yetkin Yayınevi, 2. Bası, Ankara 2014.

Sungurbey İsmet, Hayvan Hakları Bir İnsanlık Kitabı, Maltepe Üniversitesi Hukuk
Fakültesi Yayını, İstanbul 1999.

Tekinay Selahattin Sulhi/Akman Sermet/Burcuoğlu Haluk/Altop Atilla, Borçlar Hu-
kuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, 7. Bası, İstanbul 1993.

Ünal Mehmet/Başpınar Veysel, Şekli Eşya Hukuku (Giriş Zilyetlik Tapu Sicili), Yet-
kin Yayınevi, 6. Bası, Ankara 2012.

Yavuz İpekyüz Filiz, Türk Hukukunda Hekimlik Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstan-
bul 2006.